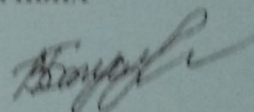

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
ІМЕНІ ІВАНА БОВЕРСЬКОГО

БОГУСЛАВСЬКА ВІКТОРІЯ ЮРІВНА

УДК 796.015.01:796.012.37(043.3)

ТЕОРЕТИЧНА ПІДГОТОВКА СПОРТСМЕНІВ
У СИСТЕМІ БАГАТОРІЧНОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ
В ЦИКЛІЧНИХ ВИДАХ СПОРТУ

24.00.01 – олімпійський і професійний спорт

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора наук з фізичного виховання та спорту

Львів – 2020

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано у Львівському державному університеті фізичної культури імені Івана Боберського, Міністерство освіти і науки України.

Науковий консультант – доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор
Пігин Мар'ян Петрович,
Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського,
професор кафедри теорії спорту та фізичної культури

Офіційні опоненти: доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор
Шинкарук Оксана Анатоліївна,
Національний університет фізичного виховання і спорту України,
завідувач кафедри інноваційних та інформаційних технологій у фізичній культурі і спорті;

доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор
Кутек Тамара Борисівна,
Житомирський державний університет імені Івана Франка,
декан факультету фізичного виховання і спорту,
професор кафедри теоретико-методичних основ фізичного виховання та спорту;

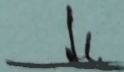
доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор
Тищенко Валерія Олексіївна,
Запорізький національний університет,
професор кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту

Захист відбудеться 23 грудня 2020 року о 13 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.829.01 Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського (79007, м. Львів, вул. Костюшка, 11).

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського (79007, м. Львів, вул. Костюшка, 11).

Автореферат розіслано 30 листопада 2020 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

А. С. Вовканич

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Розвиток сучасного спорту зумовлено напрацюванням та упорядкуванням наукових знань, які охоплюють різноманітні проблемні питання, що стосуються підготовки спортсменів і виступу їх на змаганнях. Постійні наукові пошуки нових, більш ефективних засобів і методів підготовки спортсменів, підвищення результативності та раціональності виконання змагальних вправ проявляються високими спортивними досягненнями на світовому та міжнародному рівнях (Л. П. Матвеев, 2010; Ю. В. Верхошанский, 2013; В. Н. Платонов, 2015).

Потреба активізації навчально-пізнавальної діяльності в спорті підсилюється сукупністю вимог нормативно-правових документів, які регламентують діяльність у сфері фізичної культури і спорту в Україні: Закон України «Про фізичну культуру і спорт», розпорядження Кабінету міністрів України «Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року» та ін.

Існує чимало фундаментальних робіт, присвячених таким сторонам підготовки спортсменів, як фізична (М. Brooks, 2011; Р. Ф. Ахметов зі співавт., 2013; Ю. М. Фурман, 2014; М. М. Линець, 2017; А. Ю. Дьяченко, 2020), технічна (В. В. Гамалій, 2015; Т. Б. Кутек зі співавт., 2019; V. Kashuba et al., 2020), тактична (Ж. Л. Козіна, 2010; В. О. Тищенко, 2017; V. Kostiukevych et al., 2020; V. Gamali et al., 2020), психологічна (М. Milic et al., 2011; N. Braisby, 2012; Р. С. Уэйнберг, Д. Гоулд, 2014; О. Shynkaruk, 2019; Y. Cheban, 2020), інтегральна (В. С. Келлер, 1992; О. О. Мітова, 2004; В. М. Шамардін, 2015).

Разом із тим часткове розв'язання питань теоретичної підготовки спортсменів запропоновано в окремих працях (С. Torrents, N. Balagué, 2006; А. А. Шахов, 2010; М. Арпино, 2011; О. Р. Задорожна, 2015; В. О. Тищенко, 2019).

Сучасні обґрунтовані організаційно-методичні основи теоретичної підготовки в спорті (М. П. Пітин, 2015) становлять потребу обов'язкової специфікації теоретичних та методичних положень відповідно до окремих груп видів спорту. Зокрема, актуальності набуває науково-методичне обґрунтування структури і змісту теоретичної підготовки у циклічних видах спорту, інформаційного наповнення складників та алгоритмів її застосування для спортсменів різної кваліфікації, а також об'єктивних критеріїв контролю за її рівнем засвоєння, що і зумовлює проблему нашої роботи.

Доцільність вибору наукової проблематики обґрунтовано на підставі положення про те, що теоретична підготовка в циклічних видах спорту повинна відповідати особливостям структури та змісту змагальної діяльності та методології підготовки спортсменів (В. Н. Платонов, 2015).

Виявлену актуальну науково-прикладну проблему обґрунтування теоретико-методичних основ теоретичної підготовки в циклічних видах спорту визначено такими суперечностями:

- між доведеною потребою в теоретичній підготовці, відсутністю відповідних компонентів у програмно-нормативному забезпеченні та належним науково-методичним обґрунтуванням структури і змісту теоретичної підготовки в циклічних видах спорту;

- між загальними вимогами до контролю рівня підготовленості спортсменів та відсутністю об'єктивних критеріїв теоретичної підготовленості в циклічних видах спорту;

- між соціальним запитом щодо спеціальних професійних компетентностей здобувачів вищої освіти рівня бакалавра, магістра та доктора філософії зі спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» та відсутністю відповідного змістового наповнення навчальних дисциплін закладів вищої освіти (ЗВО) стосовно теоретичної підготовки спортсменів у циклічних видах спорту.

Зв'язок роботи з науковими темами та планами. Роботу виконано відповідно до Плану науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури в межах тем «Основи теоретичної підготовки в спорті» на 2013–2017 рр. (номер державної реєстрації 0113U000659) та «Теоретико-методичні основи управління тренувальним процесом та змагальною діяльністю в олімпійському, професійному та адаптивному спорті» на 2016–2020 рр. (номер державної реєстрації 0116U003167).

Роль автора як співвиконавця тем полягає у вивченні проблеми теоретичної підготовки в циклічних видах спорту (ЦВС), виокремленні закономірностей, формуванні принципів та функцій, специфікації засобів теоретичної підготовки та засобів контролю рівня теоретичної підготовленості, модифікації структури та змісту теоретичної підготовки відповідно до потреб ЦВС, апробації інноваційних програм з теоретичної підготовки спортсменів у ЦВС на етапах початкової підготовки та попередньої базової підготовки, узагальненні теоретичних та емпіричних даних.

Мета дослідження – науково-методичне обґрунтування теоретичної підготовки у циклічних видах спорту та в підготовці фахівців сфери фізичної культури і спорту.

Завдання дослідження:

1. Узагальнити організаційно-методичні положення теоретичної підготовки в системі багаторічного вдосконалення спортсменів у циклічних видах спорту.

2. Визначити структуру теоретичної підготовки та вимоги до теоретичної підготовленості спортсменів у циклічних видах спорту та спортивних дисциплінах.

3. Обґрунтувати концептуальні положення теоретичної підготовки в циклічних видах спорту.

4. Обґрунтувати інформаційне наповнення теоретичної підготовки в циклічних видах спорту та шляхи його врахування в системі підготовки спортсменів.

5. Розробити та експериментально перевірити ефективність інтерактивних засобів теоретичної підготовки спортсменів у циклічних видах спорту.

6. Імплементувати концептуальні положення теоретичної підготовки в циклічних видах спорту до системи підготовки кадрів зі спеціальності 017 «Фізична культура і спорт».

Об'єкт дослідження: теоретична підготовка у спорті.

Предмет дослідження: структура і зміст теоретичної підготовки в циклічних видах спорту.

Методологічною основою дослідження є фундаментальні наукові положення щодо гуманістичних цінностей спорту (С. Н. Бубка, М. М. Булатова, М. В. Дутчак,

В. М. Єрмолова, Ю. А. Бріскін), принципів системи підготовки спортсменів (В. С. Келлер, Л. П. Матвеев, М. Г. Озолин, В. Н. Платонов, А. А. Тер-Ованесян), відбору, орієнтації, керування й контролю у системі багаторічної підготовки спортсменів (G. Wells et al., В. Н. Платонов, О. А. Шинкарук, В. М. Костюкевич, А. П. Бондарчук, Л. В. Волков), загальної концепції теоретичної підготовки в спорті (М. П. Пітин), наукових положень диференціації теоретичної підготовки у видах спорту (Ю. А. Бріскін, О. Р. Задорожна, В. О. Тищенко), положень теорії та методики підготовки спортсменів у циклічних видах спорту (О. Ф. Артющенко, С. М. Вайцеховський, І. Д. Глазирін, В. Н. Платонов, Ю. М. Шкретій та ін.).

Методи дослідження:

- *методи теоретичного рівня дослідження:* використано аналіз, порівняння, індукцію, дедукцію, систематизацію та узагальнення даних наукової і методичної літератури й контенту інтернету, спрямовані на виявлення проблем та суперечностей, пов'язаних із теоретичною підготовкою в циклічних видах спорту та інтеграцією новітніх наукових досягнень у систему підготовки спортсменів та тренерів-викладачів;

- *методи емпіричного рівня дослідження:* соціологічне опитування у вигляді анкетування застосовано для встановлення актуальних проблем теоретичної підготовки в циклічних видах спорту; аналіз документальних матеріалів – для визначення структури та змісту теоретичної підготовки в циклічних видах спорту, а також для з'ясування наскільки теоретична підготовка в циклічних видах спорту забезпечена на законодавчому рівні; педагогічне спостереження – для здійснення аналізу організації навчально-тренувального процесу з теоретичної підготовки спортсменів; педагогічний експеримент спрямовано на перевірку ефективності розроблених програм та авторських інтерактивних засобів теоретичної підготовки щодо впливу на рівень теоретичної підготовленості спортсменів; педагогічне тестування застосовано для встановлення рівня теоретичної підготовленості спортсменів;

- *методи математичної статистики* використано для здійснення аналізу емпіричних даних на різних етапах виконання дослідження.

Наукова новизна отриманих результатів.

Уперше обґрунтовано структуру та зміст системи теоретичної підготовки спортсменів на різних етапах багаторічного удосконалення в циклічних видах спорту, що представлена на парадигмальному, концептуальному та операційному рівнях.

Уперше визначено закономірності теоретичної підготовки спортсменів у циклічних видах спорту (неспецифічність навчання; єдність розумового та фізичного розвитку; перенесення знань; залежність змісту теоретичної підготовки від потреб та мети виду або групи видів спорту; залежність ефективності теоретичної підготовки від матеріально-технічних умов спортивних закладів).

Уперше сформульовано принципи теоретичної підготовки у циклічних видах спорту, що є наслідком урахування специфіки структури та змісту тренувальної і змагальної діяльності: єдності теоретичної підготовленості суб'єктів системи підготовки; когнітивної відповідності оволодіння знаннями з теоретичної

підготовки; ресурсності теоретичної підготовки; технологічності теоретичної підготовки; уніфікації теоретичної підготовки.

Уперше обґрунтовано функції конкретизації, стандартизації, організації, професійної орієнтації та самовдосконалення спортсмена, визначені у процесі наукового обговорення теоретичної підготовки в циклічних видах спорту.

Уперше імплементовано концептуальні положення теоретичної підготовки в циклічних видах спорту в систему підготовки фахівців сфери фізичної культури та спорту, які містяться у теоретичних і практичних матеріалах щодо використання авторських інтерактивних засобів теоретичної підготовки на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти та концептуальних положень теоретичної підготовки в циклічних видах спорту на другому (магістерському) рівні вищої освіти.

Удосконалено зміст реалізаційних положень теоретичної підготовки в спорті шляхом специфікації засобів і методів відповідно до особливостей структури та змісту змагальної і тренувальної діяльності в циклічних видах спорту.

Удосконалено вимоги до системи знань спортсменів, яка є основою змісту теоретичної підготовки в циклічних видах спорту (спортивних дисциплінах).

Удосконалено номенклатуру засобів теоретичної підготовки в реалізації нормативних положень навчально-тренувального процесу на різних етапах підготовки спортсменів у циклічних видах спорту.

Набули подальшого розвитку відомості про значення теоретичної підготовки у спорті як чинника соціалізації спортсмена та опосередкованого чинника досягнення результатів у тренувальній та змагальній діяльності в циклічних видах спорту.

Практичне значення одержаних результатів полягає у формуванні навчального матеріалу, об'єднанні в змістові модулі професійно-орієнтованої інформації та визначенні шляхів імплементції наукових даних із теоретичної підготовки спортсменів у циклічних видах спорту в підготовку майбутніх фахівців зі спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» у закладах вищої освіти, перепідготовку та підвищення кваліфікації кадрів сфери фізичної культури та спорту; алгоритмізації оволодіння спеціальними знаннями та створенні технології теоретичної підготовки в циклічних видах спорту на етапі початкової підготовки та на етапі попередньої базової підготовки з використанням сучасних інтерактивних засобів; використанні результатів дослідження в теоретичній підготовці спортсменів у циклічних видах спорту на різних етапах багаторічної підготовки, що передбачає вдосконалення структури та змісту навчальних програм для ДЮСШ з циклічних видів спорту та надання практичних рекомендацій для діяльності національних федерацій із циклічних видів спорту; розробленні сайту, на якому представлені інтерактивні засоби теоретичної підготовки для етапів початкової та попередньої базової підготовки (доступно на <http://bohuslavska.com>). Результати роботи впроваджено в практику діяльності Федерації каное України, Вінницької обласної федерації веслування на байдарках і каное, Федерації каное Хмельницької області, Федерації легкої атлетики Вінницької області, у підготовку спортсменів Вінницької обласної спеціалізованої дитячо-юнацької спортивної школи олімпійського резерву з веслування імені Юлії Рябчинської, Хмельницької дитячо-юнацької спортивної школи № 2, Новодністровської дитячо-юнацької спортивної школи, дитячо-

юнацької спортивної школи департаменту освіти та науки Хмельницької міської ради, Вінницького міського палацу дітей та юнацтва імені Лялі Ратушної (ВСДЮСШОР), у навчальний процес Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського, Хортицької національної навчально-реабілітаційної академії, Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди, Хмельницького національного університету, Харківської державної академії фізичної культури, Запорізького національного університету, Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського, Чорноморського національного університету імені Петра Могили, що підтверджено відповідними актами впровадження.

Особистий внесок здобувача полягає в постановці проблеми, характеристиці системи теоретичної підготовки на різних етапах багаторічного спортивного вдосконалення в циклічних видах спорту, підготовці та проведенні теоретичних та емпіричних досліджень, обґрунтуванні структури та змісту теоретичної підготовки спортсменів на різних етапах багаторічного удосконалення в циклічних видах спорту, аналізі й узагальненні отриманих результатів, формулюванні висновків та оформленні тексту дисертації.

У публікаціях, виконаних у співавторстві, авторів належать формулювання проблеми, постановка мети та завдань дослідження, нагромадження та аналіз теоретичних та емпіричних даних, узагальнення результатів і формулювання висновків.

Апробація результатів дослідження. Основні практичні та теоретичні результати проведеного дослідження оприлюднено на X, XI Міжнародних науково-практичних конференціях «Фізична культура, спорт та здоров'я нації» (Вінниця, 2016, 2019); XXI Міжнародній науковій конференції «Молода спортивна наука України» (Львів, 2017); IV Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Актуальні проблеми розвитку фізичного виховання, спорту і туризму в сучасному суспільстві» (Івано-Франківськ, 2017); Міжнародній науково-практичній конференції «Фізична культура і спорт: досвід та перспективи» (Чернівці, 2017); XII Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Основні напрямки розвитку фізичної культури, спорту та фізичної реабілітації» (Дніпро, 2017); Міжнародній науково-практичній конференції «Фізична культура, спорт та здоров'я нації», присвяченій 100-річчю Житомирського державного університету імені Івана Франка (Житомир, 2019).

Публікації. За темою дисертації опубліковано тридцять вісім друкованих праць, серед яких двадцять три роботи, в яких відображено основні наукові результати дисертації, дві праці апробаційного характеру, тринадцять опублікованих праць, що додатково відображають наукові результати дисертації, серед яких патент на корисну модель України (№ 135300) та три свідоцтва про реєстрацію авторського права на твір (№ 94004, № 95218 та № 95219).

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, 7 розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 520 сторінок, список використаних джерел налічує 737 найменувань, з яких 55 – латиницею. Робота містить 37 таблиць та 71 рисунок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, вказано зв'язок із науковими програмами, планами, темами, сформульовано мету й завдання дослідження, визначено об'єкт та предмет дослідження, окреслено методологію та методи для розв'язання завдань роботи, розкрито наукову новизну та практичну значущість результатів дослідження, висвітлено особистий внесок здобувача, апробацію та впровадження результатів дослідження.

У першому розділі дисертаційної роботи **«Теоретична підготовка спортсменів – компонент діяльності у сфері фізичної культури і спорту»** конкретизовано об'єкт дослідження. Результати теоретичного аналізу й узагальнення наукової та методичної літератури дали змогу виявити всесвітню популярність видів спорту, що належать до циклічних (V. Mishchenko, 2010; V. Nolte, 2011; R. Palmer, 2012; В. И. Бобровник, 2016; Ю. М. Шкретій, 2019; Р. Ф. Ахметов, 2019; А. Ю. Дьяченко, 2020). Зростання спортивних результатів у цій групі видів спорту безпосередньо пов'язано з науковими досягненнями, які позначаються на усіх сторонах підготовки спортсменів, причому кожна з них не проявляється відокремлено від інших (В. Н. Платонов, 2015). Водночас теоретична підготовка становить своєрідну базу для інших сторін підготовки і є запорукою успішної тренувальної і змагальної діяльності (О. Р. Задорожна, 2015; В. М. Онищенко, 2017; В. М. Костюкевич, 2016; О. О. Мітова, 2019; В. О. Тищенко, 2019).

Теоретична підготовка охоплює різні галузі знань: з історії, теорії та методики спорту взагалі та обраного виду спорту зокрема, фізіології, психології, соціології, гігієни, біомеханіки фізичних вправ, лікарського контролю, правил організації та суддівства спортивних змагань тощо. У навчальних програмах із видів спорту застосовано переважно традиційні групи методів теоретичної підготовки спортсменів, до яких належать вербальні (словесні) та наочні (К. П. Сахновський зі співавт., 1995; С. К. Фомін зі співавт., 2006; Ю. О. Воронцов зі співавт., 2007; О. А. Шинкарук зі співавт., 2011; М. П. Кирієнко зі співавт., 2017; В. І. Бобровник зі співавт., 2019).

Водночас доведено високу ефективність запозичених із практичної діяльності в спорті ігрового та змагального методів, а також груп інтерактивних методів, інформаційного пошуку та методу самоосвіти (М. Pityn, Yu. Briskin, O. Zadorozhna, 2013; М. П. Пітин, 2015). Разом із тим інформація щодо впливу зазначених методів теоретичної підготовки на теоретичну підготовленість спортсменів, що спеціалізуються у ЦВС, відсутня.

Не була експериментально перевірена, на прикладі ЦВС, ефективність застосування різноманітних сучасних засобів теоретичної підготовки, серед яких комп'ютерні програми (тести, ігри, навчально-освітні програми), пошукові сервіси інтернету (Google, I.ua, Ukr.net, Meta.ua, тощо), мультимедійні інформаційні технології.

Окрім того, на сьогодні в різних групах видів спорту, зокрема у циклічних, досі відсутнє належне науково-методичне обґрунтування структури і змісту теоретичної

підготовки, а також критерії контролю за її рівнем на різних етапах багаторічного спортивного удосконалення (Ю. А. Бріскін, 2016).

Відомо, що від професійних знань, умінь, ерудиції та загальної культури тренера залежить рівень теоретичної підготовленості спортсменів (Ю. Ф. Буйлин, Ю. Ф. Курамшин, 1981; Н. Н. Никитушкина, И. А. Водяникова, 2012).

Удосконалення підготовки майбутніх фахівців саме з фізичної культури і спорту здійснювали багато вчених. В їхніх роботах досліджено можливість розв'язання завдань підготовки конкурентоспроможних фахівців із фізичної культури і спорту, здатних до ефективної роботи на рівні світових стандартів (Л. П. Сушенко, 2003; С. В. Мединський, 2016), виокремлено критерії та рівні професійної компетентності майбутніх тренерів-викладачів (Є. О. Павлюк, 2017), наголошено на оволодінні знаннями з фізичної культури і спорту та суміжних дисциплін, спеціальними якостями тренера-викладача відповідно до особливостей виду спорту та уміннями реалізувати набуті професійні знання (Н. Ю. Волянчук, 2006; А. В. Сватъєв, 2014).

Разом з тим, незважаючи на модернізацію системи освіти загалом, постійне удосконалення системи підготовки спортсменів, а також наявну законодавчу базу, спрямовану на інноваційні перетворення у вищій освіті, у теперішній час основним недоліком залишається невідповідність освіти запитам сучасного суспільства до підготовки фахівців (Закон України «Про Вищу Освіту», 2014; Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, галузь знань 01 «Освіта / Педагогіка», спеціальність 017 «Фізична культура і спорт», 2019).

Залишається актуальною проблема відсутності відповідного змістового наповнення навчальних дисциплін ЗВО та технологій для навчання майбутніх тренерів-викладачів, які сприятимуть набуттю вміння передавати теоретичні знання з ЦВС спортсменам.

Таким чином, за результатами цього розділу дисертаційної роботи підтверджено доцільність проведення наукових досліджень у вказаному напрямі.

У другому розділі «**Методи та організація дослідження**» подано методологію дослідження та конкретизовано використання сукупності методів дослідження.

Організація дослідження передбачала чотири етапи.

Упродовж *першого етапу* (2015–2017 рр.) проаналізовано та узагальнено дані спеціальної літератури та документальні матеріали, вивчено практичний досвід роботи кваліфікованих тренерів-викладачів із ЦВС, визначено можливості удосконалення структури і змісту теоретичної підготовки спортсменів.

Конкретизовано тему, об'єкт, предмет, мету, завдання та методи дослідження, підготовлено обґрунтування доцільності дисертаційного дослідження. Крім того, розроблено анкети, за допомогою яких з'ясовано ставлення кваліфікованих спортсменів (146 осіб, серед яких 63 особи КМС, 66 – МС, 12 – МСМК, 2 – ЗМС, 3 – МССРСР), тренерів-викладачів (82 особи, серед яких 41 тренер вищої категорії, з них 21 заслужений тренер України, 19 осіб – тренери першої категорії, 22 особи – тренери другої категорії) та науково-педагогічних працівників (88 осіб, серед яких 6 докторів наук, 58 кандидатів наук, 24 особи не мають наукового ступеня) до актуальних проблем теоретичної підготовки в циклічних видах спорту.

На *другому етапі* (2017–2018 рр.) обґрунтовано концептуальні положення теоретичної підготовки в ЦВС, а також їхні взаємозв'язки з іншими складниками системи підготовки спортсменів та підготовки і підвищення кваліфікації кадрів сфери фізичної культури і спорту. У цей період також обґрунтовано та розроблено програми тренувальних занять із теоретичної підготовки у ЦВС для різних етапів багаторічного спортивного вдосконалення, а також інтерактивні засоби теоретичної підготовки та засоби контролю рівня теоретичної підготовленості для веслувальників на байдарках і каное, що тренуються на початковому та попередньому базовому етапах підготовки.

На *третьому етапі* (2018–2019 рр.) проведено констатувальний та формувальний педагогічні експерименти із залученням спортсменів (78 осіб) віком 10–12 та 13–16 років (жовтень 2018 р. – квітень 2019 р.), які займалися на етапах початкової (36 осіб) та попередньої базової підготовки (42 особи), відповідно, у секції з веслування на байдарках і каное Вінницької обласної СДЮШОР з веслування ім. Ю. Рябчинської.

Під час педагогічного експерименту було встановлено ефективність впливу загальноприйнятих (Ю. О. Воронцов зі співавт., 2007) та авторських інтерактивних засобів теоретичної підготовки на теоретичну підготовленість веслувальників на етапах початкової та попередньої базової підготовки. Обробку отриманих результатів досліджень здійснено за допомогою методів математичної статистики.

На *четвертому етапі* (2019–2020 рр.) узагальнено отримані теоретичні та емпіричні дані, здійснено впровадження результатів дослідження в практику роботи профільних установ та навчальних закладів.

У третьому розділі **«Характеристика вимог до теоретичної підготовки спортсменів у циклічних видах спорту»** встановлено структурно-функціональні складники теоретичної підготовки в системі багаторічного удосконалення спортсменів з циклічних видів спорту. Представлено результати опрацювання навчальних програм для ДЮСШ, СДЮШОР, ШВСМ з легкої атлетики (бігові види і ходьба) (В. О. Сіренко, 2007), плавання (К. П. Сахновський, 1995), веслування академічного (О. А. Шинкарук, 2011), на байдарках і каное (Ю. О. Воронцов, 2007), лижних гонок (С. К. Фомін, 2006). Водночас проаналізовано ухвалену 2019 року навчальну програму з легкої атлетики, яку уклали В. І. Бобровник, С. П. Совенко, А. В. Колот (2019). У частині теоретичної підготовки (структура, зміст та обсяг навантаження) суттєвих відмінностей порівняно із попередньою програмою (К. П. Сахновський, 1995) не виявлено.

Установлено, що в навчальних програмах із ЦВС існують невідповідності в обсязі навантаження, тематиці інформаційного матеріалу, засобах реалізації теоретичної підготовки на різних етапах багаторічного вдосконалення. При цьому з кожним наступним етапом спостерігається зменшення обсягу навантаження з теоретичної підготовки відповідно до загальної кількості годин, відведених на здійснення навчально-тренувального процесу в макроциклі, тобто основні акценти підготовки поставлено виключно на практичній діяльності спортсменів (див. табл. 1).

Ще одним їхнім недоліком є дублювання багатьох тем із теоретичної підготовки у програмах на різних етапах багаторічного тренування. Це збіднює

інформаційний матеріал, однобоко формує спеціальні знання у спортсменів. До того ж практично відсутній програмний матеріал, який висвітлює впровадження у процес підготовки прикладних і фундаментальних наукових досліджень, що особливо важливо на більш пізніх етапах спортивного удосконалення. Такий підхід до формування теоретичних знань, на жаль, не розв'язує проблеми формування інтелектуального спортсмена, що може стати однією з причин незадовільного виступу на важливих міжнародних змаганнях.

Таблиця 1

**Обсяг річного навантаження з теоретичної підготовки
в системі багаторічного спортивного вдосконалення,
представлений у навчальних програмах із циклічних видів спорту**

Вид спорту		Групи (етапи) багаторічної підготовки							
		ПП		ПБП		СБП		ПдВД	
		1–2 роки навчання		1–3 і більше років навчання		1–2 і більше років навчання		увесь термін навчання	
		години	%	години	%	години	%	години	%
Веслування	на байдарках і каное	30	9,62–7,21	30	4,81–3,21	30	2,40–2,06	30	1,8
	академічне	20	6,40–4,80	20–28	3,20–2,70	38–34	3,0–2,30	34	2
Лижні гонки		18	6,50–4,90	23–36	4,17–3,56	45	4,05–3,49	32	2,17–1,93
Легка атлетика		кількісні критерії річних обсягів навчально-тренувального навантаження з теоретичної підготовки відсутні							
Плавання	для спринтерів	інформація відсутня	5–6	1,54–0,93	13–14	1,96–1,53	інформація відсутня		
	для стаєрів			1,30–0,89		1,82–1,28			

Примітки: ПП – початкова підготовка;
ПБП – попередня базова підготовка;
СБП – спеціалізована базова підготовка;
ПдВД – підготовка до вищих досягнень.

Установлена суперечність між зростанням рівня спортивної майстерності та потребою у збільшенні глибини та обсягу знань спортсменів підтверджує необхідність уведення в їхню підготовку нових змістових блоків інформації, пошуку нових засобів та методів передачі теоретичних знань. Таким чином, виникає потреба у створенні нового підходу до науково-методичного обґрунтування структури і змісту теоретичної підготовки в ЦВС.

У четвертому розділі «Ставлення фахівців до теоретичної підготовки в багаторічному вдосконаленні спортсменів у циклічних видах спорту» з'ясовано ставлення кваліфікованих спортсменів (ЗМС, МСМК, МС, КМС) (146 осіб), тренерів-викладачів із ЦВС (82 особи) та науково-педагогічних працівників (88 осіб) до проблем теоретичної підготовки у циклічних видах спорту шляхом анкетування.

Визначено потребу спортсменів та тренерів-викладачів у поглибленні власних теоретичних знань з обраного виду спорту, розподіл навантаження з теоретичної підготовки на різних етапах спортивного вдосконалення, пріоритетність інформаційних джерел у забезпеченні їх інформацією, доцільність застосування різних засобів і методів теоретичної підготовки на кожному з етапів багаторічного спортивного вдосконалення, значущість розділів та окремих тем із теоретичної підготовки, ефективність форм організації занять та контролю за рівнем теоретичної підготовленості спортсменів.

За результатами опитування науково-педагогічних працівників ЗВО, які готують майбутніх фахівців із ЦВС, визначено, які навчальні дисципліни сприяють формуванню спеціальних (професійних) компетентностей фахівця зі спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» стосовно теоретичної підготовки в спорті, у межах яких дисциплін слід вивчати питання, що стосуються теоретичної підготовки спортсменів, який відсоток годин від загального обсягу навчальної дисципліни слід відводити на формування вміння майбутніх тренерів передавати теоретичні знання спортсменам, які засоби та методи теоретичної підготовки будуть найефективнішими у підготовці майбутніх тренерів на різних рівнях вищої освіти.

Спільною для кваліфікованих спортсменів та тренерів-викладачів є висока значущість таких розділів теоретичної підготовки спортсменів, як «Історія виду спорту» (спортсмени – 50,69–62,33 %; тренери – 40,24–63,42 %), «Гуманітарні та соціалізувальні знання у підготовці спортсменів» (спортсмени – 50,00–63,38 %; тренери – 56,09–64,64 %) та «Правила техніки безпеки» (спортсмени – 72,61–85,61 %; тренери – 84,14–91,47 %) у першій стадії процесу багаторічного удосконалення спортсменів та «Планування підготовки спортсменів» (спортсмени – 83,56–89,72 %; тренери – 82,92–98,78 %), «Змагальна діяльність» (спортсмени – 84,25–91,78 %; тренери – 71,95–91,47 %), «Медико-біологічні основи спортивної підготовки» (спортсмени – 84,93–90,41 %; тренери – 75,37– 97,56 %) у другій стадії процесу багаторічного удосконалення спортсменів.

Разом із тим, на відміну від спортсменів, які надають більшого значення вивченню розділу «Матеріально-технічне забезпечення» (78,08–84,25 %) на другій стадії процесу багаторічного удосконалення, більшість тренерів (74,39–89,02 %) наполягає на важливості отримання інформації за цим розділом саме у першій стадії процесу багаторічного вдосконалення спортсменів та водночас наголошують на значній потребі у знаннях за розділами «Зміст спортивної підготовки» (62,19–89,02 %), «Загальні основи підготовки спортсменів» (76,83–92,68 %) на другій стадії процесу багаторічного вдосконалення спортсменів.

Як серед спортсменів, так і серед тренерів-викладачів можна виокремити значні відсоткові частки спільних поглядів опитаних, що підтверджують їхню однаковість стосовно обсягу навчально-тренувального навантаження з теоретичної підготовки у річному макроциклі на початковому етапі підготовки, а також на етапах збереження вищої спортивної майстерності та поступового зниження досягнень, який становить 10 % від загально обсягу річного навантаження. Відносно інших етапів підготовки серед спортсменів і тренерів-викладачів спостерігається відмінність думок. Окрім того, переваги одного із

запропонованих варіантів розподілу навантаження з теоретичної підготовки на різних етапах підготовки спортсменів не виявлено.

Для більшості спортсменів (58,22 %) пріоритетним джерелом забезпечення їх інформацією з теоретичної підготовки є інтернет. Водночас тренери-викладачі з ЦВС отримання інформації з літературних джерел та інтернету оцінюють рівнозначно (по 42,68 %).

Узагальнення результатів відповідей фахівців стосовно доцільності застосування різних засобів теоретичної підготовки у процесі багаторічного спортивного вдосконалення засвідчило потребу у використанні технічних засобів навчання на всіх етапах підготовки (спортсмени – 63,02–66,44 %; тренери – 74,39–84,15 %).

Окрім того, на думку опитаних, із підвищенням рівня майстерності спортсменів зростає ефективність застосування таких засобів теоретичної підготовки, як вивчення збірників наукових статей, навчальних посібників, монографій, книг, проведення лекцій, використання пошукових сервісів інтернету.

Порівняно з цим, перегляд кінофільмів та телепрограм, застосування навчальних ігор (серед яких і комп'ютерних) та практичних заходів (конкурсів, зустрічей, проєктів), використання плакатів, малюнків та анімації як засобів теоретичної підготовки, на думку більшості респондентів, є ефективним саме на початкових етапах підготовки.

Стосовно ефективності застосування методів теоретичної підготовки в процесі багаторічного спортивного удосконалення, то на початковому етапі підготовки та етапі попередньої базової підготовки пріоритетними методами є наочні (91,46 %) та ігровий (93,91–96,34 %). Утім, починаючи з етапу спеціалізованої базової підготовки, зростає потреба в застосуванні методів інформаційного пошуку (досягає найбільшого значення 90,24 % на етапі підготовки до вищих досягнень), інтерактивних методів (досягає найбільшого значення 80,94 % на етапі максимальної реалізації індивідуальних можливостей) та самоосвіти (досягає найбільшого значення 95,12 % на етапі максимальної реалізації індивідуальних можливостей). Застосування змагального (60,98–96,34 %) та вербальних (81,71–97,56 %) методів для підвищення теоретичних знань спортсменів є ефективним на усіх етапах підготовки, крім двох останніх (див. рис. 1).

З'ясовано погляди тренерів-викладачів на найефективніші форми організації занять із теоретичної підготовки спортсменів та контролю за рівнем їхньої теоретичної підготовленості.

Так, на початковому етапі підготовки та на етапах попередньої і спеціалізованої базової підготовки найефективнішою визначено групову форму організації занять (95,12–76,83 %), а під час підготовки на етапах максимальної реалізації індивідуальних можливостей, збереження вищої спортивної майстерності та поступового зниження досягнень тренери пропонують індивідуальну форму роботи зі спортсменами (85,36–87,80 %). Щодо етапу підготовки до вищих досягнень, думки респондентів розділилися на дві значні відсоткові частки. Так, 42,68 % опитаних наполягають, що заняття на цьому етапі підготовки слід проводити в індивідуальній формі для кожного спортсмена, а 40,24 % вважають ефективною групову форму проведення занять.

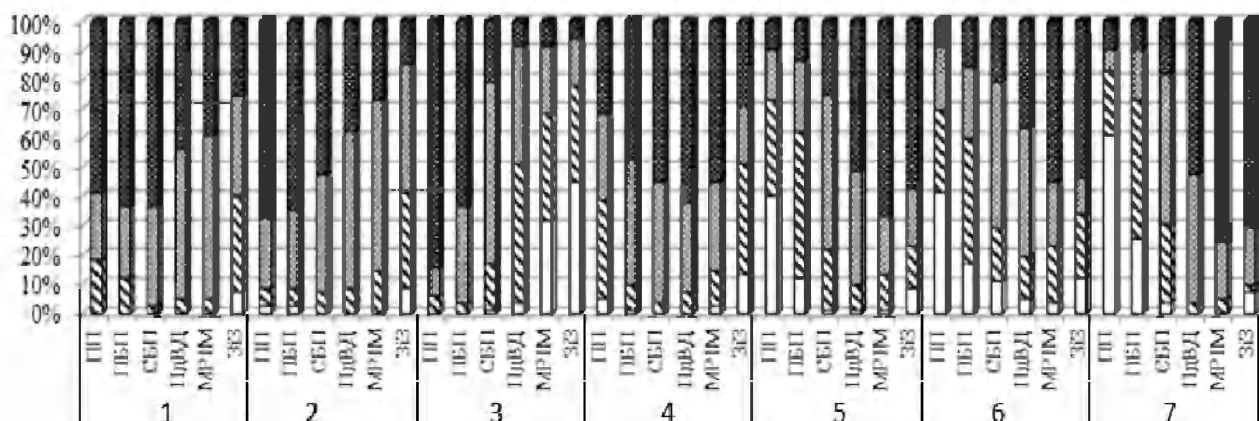

Рис. 1. Доцільність застосування методів теоретичної підготовки на різних етапах багаторічного спортивного вдосконалення (на матеріалі опитування тренерів-викладачів, $n=82$):

□ – неефективний метод; ▨ – малоефективний метод; ▩ – ефективний метод; ▪ – дуже ефективний метод; ■ – дуже ефективний метод; ПП – етап початкової підготовки; ПБП – етап попередньої базової підготовки; СБП – етап спеціалізованої базової підготовки; ПдВД – етап підготовки до вищих досягнень; МРІМ – етап максимальної реалізації індивідуальних можливостей; ЗіЗ – етапи збереження вищої спортивної майстерності та поступового зниження досягнень; 1 – вербальні (словесні); 2 – наочні (ілюстрування, демонстрування); 3 – ігровий; 4 – змагальний; 5 – інформаційного пошуку; 6 – інтерактивні методи («мозковий штурм», метод асоціацій, створення проблемної ситуації, метод проєктів, «коло ідей», «мікрофон», «дерево рішень»); 7 – самоосвіта

Для оперативного та поточного контролю за рівнем теоретичної підготовленості спортсменів на усіх етапах багаторічного спортивного вдосконалення найефективнішою формою більшість респондентів визнала усне опитування (58,54–70,73 %). Для етапного контролю на етапі початкової підготовки 51,22 % опитаних відстоюють ефективність проведення усного опитування, а 34,15 % – тестування. Разом із тим для інших етапів підготовки більшість респондентів визнали ефективним тестування знань спортсменів (52,44–62,2 %).

У результаті проведеного анкетування науково-педагогічних працівників ЗВО виявлено суперечність між доведеною потребою в навчанні майбутніх тренерів уміння передавати теоретичні знання спортсменам (підтримали 100 % науково-педагогічних працівників ЗВО) та відсутністю узгодженості думок стосовно складників спортивної підготовки, зокрема і теоретичної сторони підготовки.

Виявлено навчальні дисципліни, які на думку науково-педагогічних працівників сприяють формуванню знань із теоретичної підготовки в спорті. Серед них найбільша кількість опитаних обрала такі навчальні дисципліни, як «Теорія і методика фізичного виховання» (61,36 %), «Теорія і методика викладання видів спорту» (34,09 %), «Основи теорії і методики спортивного тренування» (31,82 %), «Біомеханіка» (31,82 %), «Фізіологія людини» (30,68 %), «Олімпійський та професійний спорт» (30,68 %), «Теорія і методика обраного виду спорту» (27,27 %), «Психологія спорту» (23,86 %), «Спортивно-педагогічне вдосконалення» (23,86 %),

«Анатомія людини з основами спортивної морфології» (22,72 %), «Фізіологія спорту» (21,59 %), «Педагогіка» (18,18 %).

Водночас єдиного погляду на те, яку саме відсоткову частку від загального обсягу годин слід приділяти на формування вміння майбутніх тренерів передавати теоретичні знання спортсменам, не виявлено.

Навчання майбутніх тренерів уміння передавати теоретичні знання спортсменам більшість опитаних науково-педагогічних працівників ЗВО пропонує здійснювати під час третього (80,68 %) і четвертого (80,68 %) курсів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти та під час першого семестру (79,55 %) другого (магістерського) рівня.

На думку науково-педагогічних працівників ЗВО, під час підготовки майбутніх тренерів-викладачів потреба в таких засобах, як збірники наукових статей, навчальні посібники, монографії, довідники, енциклопедії, електронні та аудіокниги, журнали та газети, педагогічне тестування (зокрема, і комп'ютерне), перегляд навчально-освітніх передач, прослуховування лекцій, проведення практичних заходів, використання для навчання комп'ютерних програм і пошукових сервісів інтернету та технічних засобів навчання зростає від одного рівня вищої освіти до іншого. Натомість застосування таких засобів, як плакати, малюнки, брошури, анімація, ігри (серед яких і комп'ютерні) є найбільш затребуваним на початковому рівні вищої освіти. Надалі потреба в таких засобах знижується.

Разом із тим з'ясовано погляди науково-педагогічних працівників ЗВО на ефективність застосування різних методів для навчання майбутніх тренерів уміння передавати теоретичні знання спортсменам.

Так, застосування вербальних (80,68–90,91 %) та наочних (82,96–93,18 %) методів у теоретичній підготовці студентів є ефективним під час навчання на всіх рівнях вищої освіти. Ефективність застосування ігрового та змагального методів є значно вищою на початковому (81,81 % та 76,14 % відповідно) та на першому (72,72 % та 88,64 % відповідно) рівні вищої освіти. Утім, цінність використання методів інформаційного пошуку (86,36 %), інтерактивних методів («мозковий штурм», метод асоціацій, створення проблемної ситуації, метод проєктів, «коло ідей», «мікрофон», «дерево рішень») (87,5 %) та самоосвіти (89,77 %) зростає з кожною наступною сходинкою вищої освіти, і найбільш необхідними вони є на другому рівні вищої освіти.

У п'ятому розділі дисертаційної роботи **«Науково-методологічне обґрунтування системи теоретичної підготовки в циклічних видах спорту»** обґрунтовано концептуальні положення теоретичної підготовки в циклічних видах спорту та їх взаємозв'язки з іншими компонентами системи підготовки спортсменів та системи підготовки й підвищення кваліфікації кадрів сфери фізичної культури і спорту.

Наукове обґрунтування теоретичної підготовки в ЦВС проведено з урахуванням трьох рівнів наукових знань: парадигмального, концептуального, операційного.

Перший рівень – парадигмальний – містить фундаментальні знання системи підготовки спортсменів, що розкриті в працях провідних фахівців галузі (В.С. Келлер, 1992; Л.П. Матвеєв, 2010; В.Н. Платонов, 2015; О.А. Шинкарук, 2018),

зокрема, які стосуються циклічних видів спорту (А.Ю. Дяченко зі співавт., 2010; В.С. Міщенко зі співавт., 2007; Т.Б. Кутек зі співавт., 2019).

На другому – концептуальному рівні – проаналізовано сукупність наукових знань на підставі узагальнення наукової інформації з теоретичної підготовки в спорті (С. І. Белих, 2005; Г. А. Кузьменко, 2008; А. А. Орлов, 2009; А. А. Шахов, 2010; М. Арпино, 2011), зокрема її організаційно-методичних основ (М. П. Пітин, 2015).

На третьому – операційному рівні – визначено концептуальні положення теоретичної підготовки в ЦВС. Власне щодо них ми є суб'єктами авторського права (див. рис. 2). Представлено закономірності, принципи та функції теоретичної підготовки в ЦВС, специфіковані методи, засоби та види контролю рівня теоретичної підготовленості, а також можливість інтеграції знань із теоретичної підготовки в ЦВС до системи підготовки кадрів зі спеціальності 017 «Фізична культура і спорт».

Закономірності теоретичної підготовки в циклічних видах спорту:

1. Неспецифічність навчання.
2. Єдність розумового та фізичного розвитку.
3. Перенесення знань.
4. Залежність змісту теоретичної підготовки від потреб та завдань конкретного виду спорту або групи видів спорту.
5. Залежність ефективності теоретичної підготовки від матеріально-технічних умов спортивного закладу.

Обґрунтовано *принципи* теоретичної підготовки в ЦВС: специфікації теоретичної підготовки у групах видів спорту; єдності теоретичної підготовленості суб'єктів системи підготовки; когнітивної відповідності оволодіння знаннями з теоретичної підготовки; ресурсності теоретичної підготовки; технологічності теоретичної підготовки; уніфікації теоретичної підготовки в ЦВС (В.Ю. Богуславська, М.П. Пітин, Ю.А. Бріскін, 2018).

Принцип специфікації теоретичної підготовки у групах видів спорту передбачає, що частину знань необхідно специфікувати залежно від вимог конкретного виду спорту (або підгрупи видів спорту).

Принцип єдності теоретичної підготовленості суб'єктів системи підготовки вказує, що від рівня знань тренера-викладача з обраного виду спорту, його майстерного застосування методів та засобів теоретичної підготовки під час навчально-тренувальних занять залежить рівень теоретичної підготовленості спортсменів. Водночас не лише тренер повинен володіти високим рівнем знань із обраного виду спорту та вміти передавати їх спортсменам, але й спортсмен повинен мати достатній рівень підготовленості з обраного виду спорту для успішного сприйняття та усвідомлення отриманої інформації.

Принцип когнітивної відповідності оволодіння знаннями з теоретичної підготовки. В основі цього принципу лежить ідея, що спортсмен повинен усвідомити сенс терміна перед тим, як його використовувати. Таким чином, цей принцип передбачає поглиблення знань із обраного виду спорту шляхом роз'яснення суті та вивчення термінів, зокрема тих, які мають іншомовне походження.

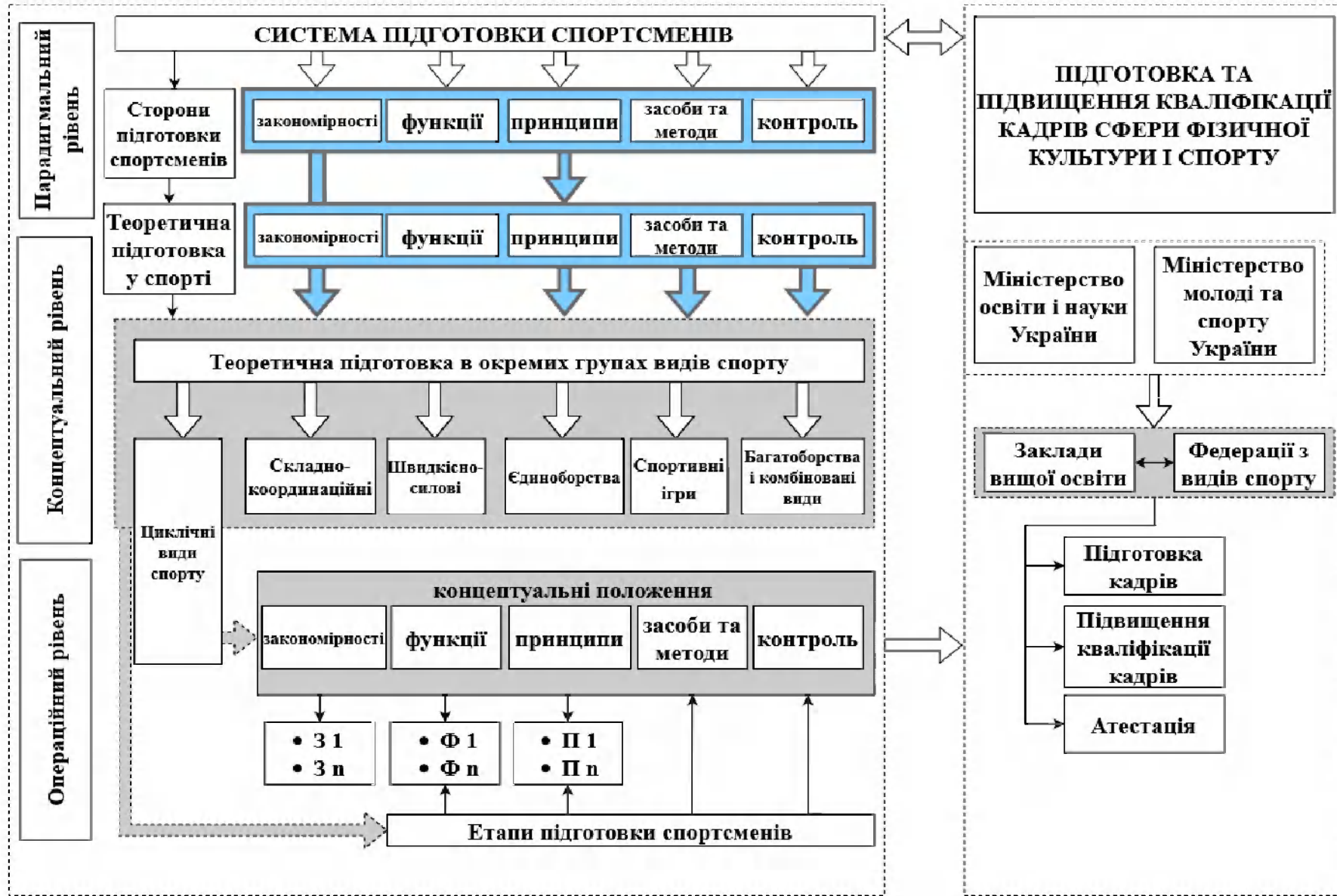

Рис. 2. Місце концептуальних положень теоретичної підготовки в циклічних видах спорту в системі підготовки спортсменів та підготовки і підвищенні кваліфікації кадрів сфери фізичної культури і спорту

Принцип ресурсності теоретичної підготовки характеризується залежністю рівня проведення занять із теоретичної підготовки спортсменів від наявності ресурсного забезпечення. Таким ресурсним забезпеченням у теоретичній підготовці є наявність кваліфікованих кадрів, інформаційного забезпечення, матеріально-технічного забезпечення.

Принцип технологічності теоретичної підготовки полягає у розробленні та забезпеченні дотримання технології теоретичної підготовки в групах видів спорту. Він передбачає використання усієї сукупності методів та інструментів теоретичної підготовки для формування теоретичної підготовленості. Мета принципу полягає в підвищенні ефективності навчально-тренувального процесу та забезпеченні досягнення високого рівня теоретичної підготовленості спортсменів.

Принцип уніфікації теоретичної підготовки в ЦВС полягає у приведенні до єдиного стандарту структури та змісту теоретичної підготовки у групі ЦВС та спортивних дисциплінах, а також критеріїв контролю її рівня в усіх спортивних школах країни.

Сформульовано *функції* теоретичної підготовки в ЦВС, а саме: конкретизації, стандартизації, організації, професійної орієнтації та самовдосконалення спортсмена (В.Ю. Богуславська, 2019).

Функція конкретизації полягає в уточненні, деталізації та оптимізації структури і змісту теоретичної підготовки для певного виду спорту з групи ЦВС, а також форм та методів проведення занять і контролю її рівня. Вона передбачає процес специфікації теоретичної підготовки у групі ЦВС та спортивних дисциплінах, тобто введення у зміст теоретичної підготовки та надання пріоритету тим знанням, які пов'язані з особливостями змагальної та тренувальної діяльності в конкретній групі видів спорту або спортивних дисциплін, та водночас добір найбільш ефективних для цієї групи видів спорту засобів та методів теоретичної підготовки.

Функція стандартизації сприяє приведенню до єдиного стандарту (зразку або моделі) структури і змісту теоретичної підготовки у видах спорту групи ЦВС для суб'єктів реалізації теоретичної підготовки.

Функція організації передбачає створення структури та дотримання виконання послідовних заходів і дій під час планування та проведення навчально-тренувальних занять із теоретичної підготовки спортсменів на всіх етапах багаторічного спортивного вдосконалення.

Функцію професійної орієнтації спрямовано на формулювання у спортсменів здатності до передачі теоретичних знань. Це в перспективі може стати базою для оволодіння навичками інструктора з обраного виду спорту чи професією тренера-викладача.

Функція самовдосконалення спортсмена сприяє процесові переходу від одного до іншого рівня розвитку спортивної діяльності спортсмена як діалектичної залежності появи, розвитку та її завершення.

Визначено місце концептуальних положень теоретичної підготовки в циклічних видах спорту в системі підготовки спортсменів та підготовці і підвищенні кваліфікації кадрів сфери фізичної культури і спорту, що передбачає можливість інтеграції знань щодо теоретичної підготовки в ЦВС в діяльність галузі фізичної культури та спорту (сумісно-дотичних галузей діяльності).

Як відомо, одним із провідних показників рівня розвитку фізичної культури та спорту в державі є рівень забезпеченості кваліфікованими кадрами. Держава забезпечує підготовку та підвищення кваліфікації кадрів у сфері фізичної культури і спорту (Закон «Про фізичну культуру і спорт України»).

Розробляючи концептуальні положення теоретичної підготовки в ЦВС, ми враховували, що вся відповідальність за підготовку майбутніх тренерів-викладачів лежить на ЗВО. Тож неможливо говорити про теоретичну підготовку спортсменів у ЦВС без здійснення необхідних упроваджень у систему підготовки кадрів. У своїх наукових працях М. П. Пітин зазначає про потребу упровадження теоретичного складника в підготовку майбутніх тренерів-викладачів, проте не конкретизує розв'язання цих наукових завдань.

Аналіз питання професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту України свідчить про те, що до структури професійної підготовки фахівців фізичного виховання та спорту належать університети, академії, інститути, факультети, коледжі, училища (Закону України «Про вищу освіту»).

За результатами наших попередніх досліджень (2015–2017 рр.) майбутні тренери-викладачі мають потребу оволодіння умінням передачі теоретичних знань спортсменам, що підтвердили усі науково-педагогічні працівники ЗВО (100 %), які взяли участь в опитуванні.

У структурі професійної підготовки фахівців із фізичної культури та спорту вагоме місце посідає підвищення кваліфікації тренерів (тренерів-викладачів), яке здійснюється для оновлення та поглиблення їхніх спеціальних знань і вмінь, підвищення освітнього та професійного рівня підготовки для збільшення ефективності виконання посадових обов'язків та перспективи їхнього професійного зростання (Наказ Міністерства Молоді та Спорту України «Про затвердження Положення про підвищення кваліфікації тренерів (тренерів-викладачів) та інших фахівців у сфері фізичної культури і спорту»).

Курси підвищення кваліфікації організовують ЗВО, які мають право на здійснення освітньої діяльності у сфері вищої освіти на першому рівні вищої освіти з підвищення кваліфікації зі спеціальності 017 «Фізична культура і спорт», або всеукраїнські спортивні федерації із статусом національної спортивної федерації з відповідного виду спорту, якщо це передбачено в їхній статутній діяльності [Наказ Міністерства молоді та спорту України «Про затвердження Порядку проведення атестації тренерів (тренерів-викладачів) та спортивних суддів, фахівців з питань фізкультурно-спортивної реабілітації, які беруть участь у фізкультурно-оздоровчих, фізкультурно-реабілітаційних та спортивних заходах для інвалідів»].

Аналіз змісту статутів федерацій із ЦВС дав змогу виявити резерв для впровадження технології теоретичної підготовки в ЦВС на різних етапах багаторічного вдосконалення, який міститься у спільних для федерацій положеннях.

На операційному рівні для якісного представлення реалізаційних положень теоретичної підготовки в циклічних видах спорту визначено потребу в розробленні певних технологій.

Технологію теоретичної підготовки ми розуміємо як розроблення та послідовне впровадження компонентів теоретичної підготовки (засобів, методів, прийомів, форм контролю) у вигляді системи дій у процес багаторічного спортивного

вдосконалення спортсменів, що забезпечує формування їхньої теоретичної підготовленості.

У шостому розділі «**Структура, зміст та ефективність авторських програм удосконалення теоретичної підготовки в циклічних видах спорту (на прикладі веслування на байдарках і каное)**» проведено низку педагогічних експериментів із перевірки окремих концептуальних положень теоретичної підготовки в ЦВС в умовах навчально-тренувального процесу веслувальників на байдарках і каное.

Структуру та зміст авторських програм із теоретичної підготовки спортсменів, які спеціалізуються з ЦВС на різних етапах багаторічного спортивного вдосконалення, розроблено з урахуванням фундаментальних наукових положень загальної теорії підготовки спортсменів та результатів попередньо проведеного анкетування тренерів-викладачів.

Експериментальними чинниками у формуванні авторських програм тренувальних занять для етапів початкової та попередньої базової підготовки веслувальників на байдарках і каное виступають модифіковані структура, зміст та авторські інтерактивні засоби теоретичної підготовки із застосуванням ігрового та змагального методів.

Таким чином, для етапу початкової підготовки було запропоновано тринадцять комп'ютерних ігор, а для етапу попередньої базової підготовки – шістнадцять. Їхнє використання відбувалося згідно з алгоритмом, що містив послідовні кроки:

- 1) попереднє проведення бесіди (розповіді) зі спортсменами за темою навчально-тренувального заняття;
- 2) ознайомлення спортсменів зі змістом гри;
- 3) розміщення кожного з гравців за окремим ПК (ноутбуком);
- 4) надання допомоги (у разі потреби) спортсменам у процесі проходження гри;
- 5) визначення переможця за комплексом чинників (швидкість розв'язання завдання, кількість зроблених помилок тощо);
- 6) аналіз та обговорення результатів гри із зазначенням переваг та недоліків дій учасників.

Шляхом розроблення і впровадження засобів контролю за теоретичною підготовленістю веслувальників (тестів) виявлено існування відмінностей впливу тренувань із використанням авторських інтерактивних засобів теоретичної підготовки і тренувань із застосовуванням лише засобів, передбачених у навчальній програмі (Ю. О. Воронцов зі співавт., 2007), на рівень теоретичної підготовленості спортсменів на етапах початкової і попередньої базової підготовки.

Тренування, під час яких застосовували лише засоби теоретичної підготовки, рекомендовані навчальною програмою (Ю. О. Воронцов, 2007), не сприяли вірогідному зростанню рівня теоретичної підготовленості за більшістю розділів знань як на етапі початкової підготовки (ЕГ₁), так і на етапі попередньої базової підготовки спортсменів (ЕГ₃).

Заняття, під час яких, крім передбачених навчальною програмою засобів, застосовували також авторські інтерактивні засоби теоретичної підготовки на основі ігрового та змагального методів, сприяли вірогідному підвищенню рівня теоретичної підготовленості за усіма запропонованими розділами знань для етапів початкової (ЕГ₂) та попередньої базової (ЕГ₄) підготовки.

Так, встановлено, що у групі ЕГ₁, під впливом 30-тижневих тренувань на етапі початкової підготовки, під час яких використовували лише засоби, передбачені навчальною програмою, статистично вірогідне зростання виявлено лише за двома розділами знань: «Матеріально-технічне забезпечення» та «Правила техніки безпеки». Середні показники правильних відповідей на запитання тесту за зазначеними вище розділами зросли на 10,9 %, що становить $0,94 \pm 0,13$ бала ($p < 0,05$), та на 11,0 %, що становить $1,44 \pm 0,2$ бала ($p < 0,05$) відповідно.

Водночас, незважаючи на відсутність статистично вірогідного зростання рівня освіченості спортсменів групи ЕГ₁ за більшістю розділів знань до і після проведення педагогічного експерименту, встановлено вірогідне підвищення загального рівня теоретичної підготовленості спортсменів. Так, до початку педагогічного експерименту середній рівень теоретичної підготовленості за результатами тестування становив $7,56 \pm 0,4$ бала, а по закінченні вірогідно зріс до $9,78 \pm 0,6$ бала, що у відсотковому співвідношенні становить 9,25 % ($p < 0,05$).

У групі ЕГ₂, де під час занять спортсменами використано авторські інтерактивні засоби теоретичної підготовки із застосуванням ігрового та змагального методів, зареєстровано статистично вірогідне зростання рівня теоретичної підготовленості веслувальників за усіма розділами знань.

Разом із тим у групі ЕГ₂ різниця між показниками до початку педагогічного експерименту та по його завершенні є значно більшою. Так, до початку експерименту середній рівень теоретичної підготовки становив $7,72 \pm 0,4$ бала, а після – вірогідно зріс до $13,78 \pm 0,73$ бала. У відсотковому співвідношенні таке зростання становить 25,25 % ($p < 0,05$) (рис. 3).

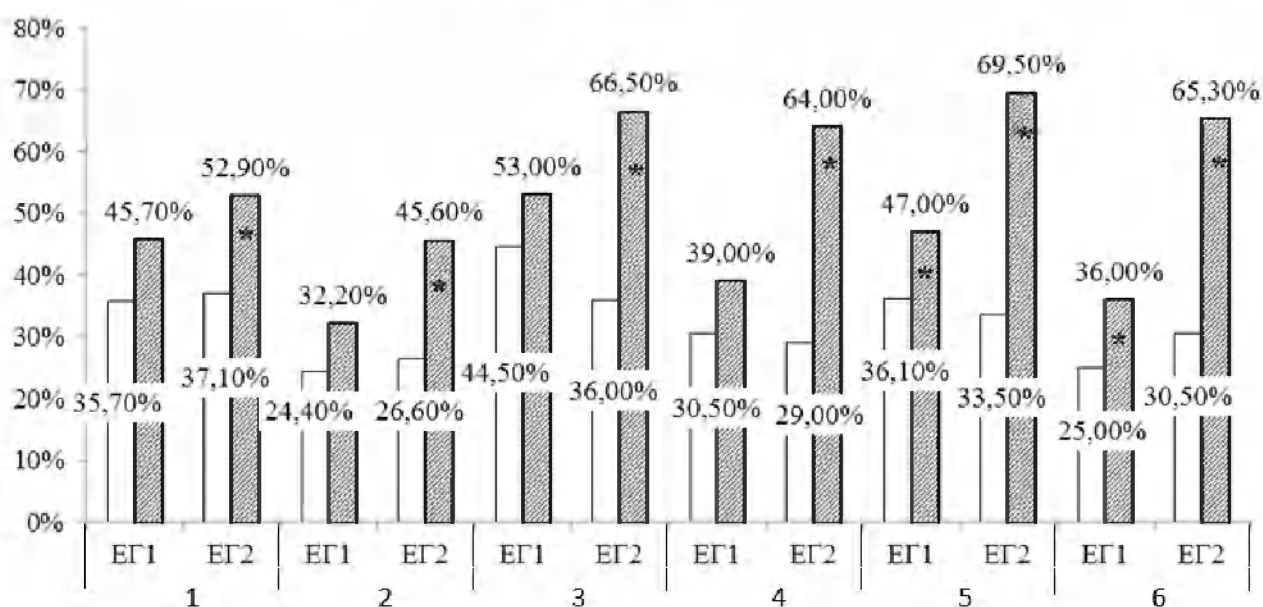

Рис. 3. Рівень теоретичної підготовленості спортсменів на етапі початкової підготовки, у % (ЕГ₁, n=18 та ЕГ₂, n=18):

□ – до початку тренувань; ■ – через 30 тижнів від початку тренувань; * – $p < 0,05$ – вірогідність відмінності показників відносно вихідних даних. Розділи знань: 1 – «Історія веслування на байдарках і каное як виду спорту»; 2 – «Гуманітарні та соціалізувальні знання у підготовці спортсменів»; 3 – «Зміст спортивної підготовки»; 4 – «Медико-біологічні основи спортивної підготовки»; 5 – «Матеріально-технічне забезпечення»; 6 – «Правила техніки безпеки»

Установлено, що на етапі попередньої базової підготовки у групі ЕГ₃ за усіма окремо взятими розділами знань статистично вірогідних змін рівня теоретичної підготовленості спортсменів не виявлено, хоча встановлено тенденцію до його зростання, яка й посприяла статистично вірогідному підвищенню загального рівня теоретичної підготовленості. Так, до початку тренувань середня оцінка рівня знань спортсменів становила $8,7 \pm 0,61$, а після – $10,85 \pm 0,61$ бала, поліпшилася при цьому на 7,2 % ($p < 0,05$).

Через тридцять тижнів від початку педагогічного експерименту у групі ЕГ₄ під час навчально-тренувальних занять із використанням авторських інтерактивних засобів теоретичної підготовки із застосуванням ігрового та змагального методів теоретичної підготовки виявлено не лише статистично вірогідну різницю за кожним із запропонованих розділів знань відносно початкового рівня, а і значно вищий загальний рівень теоретичної підготовленості спортсменів порівняно з групою ЕГ₃. Про це свідчить значно вищий ступінь зростання середніх оцінок спортсменів за усіма запитаннями тесту до і після проведення педагогічного експерименту, які в середньому становлять $9,27 \pm 0,51$ бала та $18,14 \pm 0,8$ бала відповідно. Така різниця у відсотковому співвідношенні дорівнює 29,56 % ($p < 0,05$).

Отже, навчально-тренувальні заняття із застосуванням інтерактивних засобів теоретичної підготовки більшою мірою сприяли підвищенню загального рівня теоретичної підготовленості юних веслувальників на етапах початкової підготовки – до 57,4 % ($p < 0,05$) та попередньої базової підготовки – до 60,5 % ($p < 0,05$), ніж заняття, на яких використовували лише рекомендовані в навчальній програмі засоби теоретичної підготовки – до 40,8 % ($p < 0,05$) та до 36,2 % ($p < 0,05$) відповідно (рис. 4.).

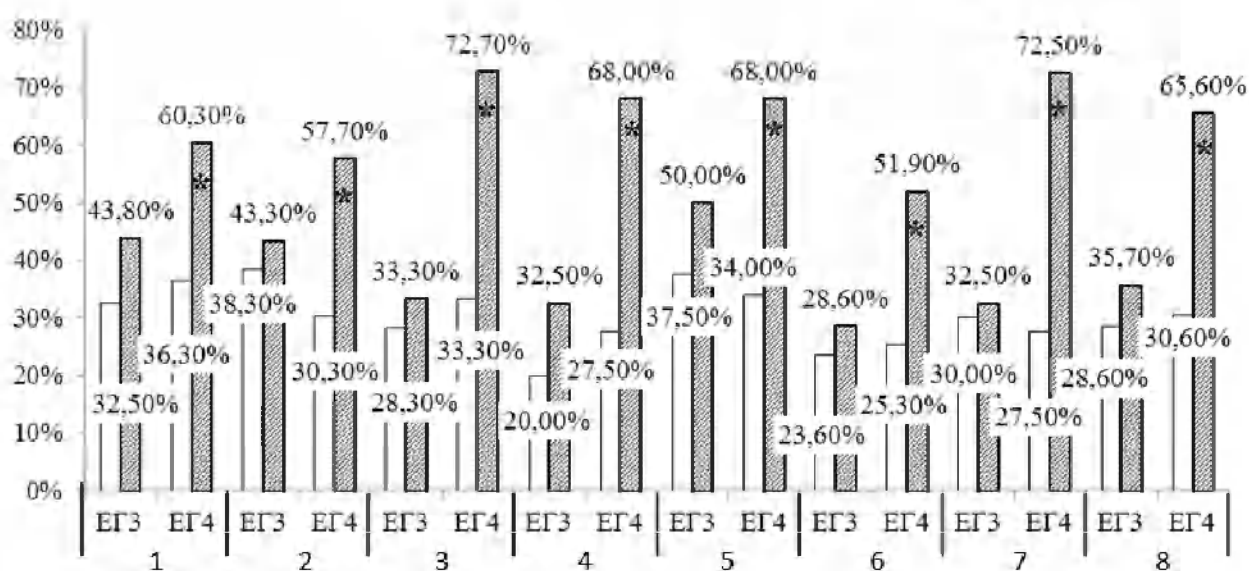

Рис. 4. Рівень теоретичної підготовленості спортсменів на етапі попередньої базової підготовки, у % (ЕГ₃, n=20 та ЕГ₄, n=22):

□ – до початку тренувань; ▨ – через 30 тижнів від початку тренувань; * – $p < 0,05$ – вірогідність відмінності показників відносно вихідних даних. Розділи знань: 1 – «Історія веслування на байдарках і каное як виду спорту»; 2 – «Гуманітарні та соціалізувальні знання у підготовці спортсменів»; 3 – «Зміст спортивної підготовки»; 4 – «Загальні основи підготовки спортсменів»; 5 – «Змагальна діяльність»; 6 – «Медико-біологічні основи спортивної підготовки»; 7 – «Матеріально-технічне забезпечення»; 8 – «Правила техніки безпеки»

У сфері фізичної культури і спорту щороку зростає кількість учених, які наполягають на впровадженні в освітній процес інновацій у вигляді засобів, методів, форм навчання, контрольних заходів, нових технологій, (О. Ц. Демінський, 2001; Л. П. Сущенко, 2003; Н. О. Белікова, 2013; Є. О. Павлюк, 2017; Н. І. Степанченко, 2017), зокрема і новітніх інформаційних технологій (Р. В. Клопов, 2007; Ж. Л. Козіна, 2009; Н. М. Гончарова, 2016; Л. В. Філенко, 2017; В. А. Кашуба, 2018). Адаже після імплементації в процес підготовки тренерів-викладачів вони сприятимуть підвищенню рівня їхньої професійної діяльності та використанню творчих підходів до підготовки спортсменів.

Концептуальні положення теоретичної підготовки в циклічних видах спорту імplementовано до системи підготовки спортсменів у ЦВС, системи підготовки кадрів зі спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» та у підвищення кваліфікації тренерів-викладачів, що підтверджено актами впровадження.

Для першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти методичні матеріали, фрагменти лекційних та практичних занять було впроваджено в навчальні дисципліни ЗВО.

Імплементація в навчальний процес на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти полягала у використанні авторських інтерактивних засобів теоретичної підготовки із застосуванням ігрового та змагального методів навчання.

Ураховуючи, що на законодавчому рівні (Закон України «Про Вищу Освіту», 2014) для здобувачів вищої освіти на другому (магістерському) рівні вищої освіти передбачено набуття знань та умінь, які допоможуть у розв'язанні завдань інноваційного характеру за обраною спеціальністю, то під час занять студентам було запропоновано ознайомитися з виявленими закономірностями, принципами та функціями теоретичної підготовки в ЦВС.

У сьомому розділі «Аналіз та обговорення результатів дослідження» узагальнено результати дисертаційного дослідження, розкрито їхню практичну та теоретичну значущість, висвітлено дискусійні положення.

Аналіз та узагальнення результатів дослідження, зіставлення їх із відомою науковою інформацією дали нам змогу стверджувати про отримання наукових даних трьох рівнів новизни: ті, які набули подальшого розвитку, удосконалили наявні, та нові наукові дані.

За результатами дисертаційного дослідження **набули подальшого розвитку** відомості про значення теоретичної підготовки у спорті як чинника соціалізації спортсмена та опосередкованого чинника досягнення результатів у тренувальній та змагальній діяльності в циклічних видах спорту (В. М. Єрмолова, 2011; С. Н. Бубка, 2014; М. М. Булатова, 2015; О. Р. Задорожна, 2015, В. М. Онищенко, 2017; О. О. Мітова, 2019).

У результаті роботи **удосконалено** зміст реалізаційних положень теоретичної підготовки в спорті шляхом специфікації засобів і методів відповідно до особливостей структури та змісту змагальної та тренувальної діяльності в циклічних видах спорту (М.П. Пітин, 2015); вимоги до системи знань спортсменів, яка є основою змісту теоретичної підготовки в циклічних видах спорту (спортивних дисциплінах); номенклатуру засобів теоретичної підготовки у реалізації нормативних положень навчально-тренувального процесу на різних етапах

підготовки спортсменів у циклічних видах спорту (К. П. Сахновський, 1995; С. К. Фомін, 2006; Ю. О. Воронцов, 2007; О. А. Шинкарук, 2011; М. П. Кириєнко, 2017; В. І. Бобровник, 2019).

У результаті проведеного дисертаційного дослідження **вперше** здійснено таке:

- обґрунтовано структуру та зміст системи теоретичної підготовки спортсменів на різних етапах багаторічного удосконалення в циклічних видах спорту, що представлена на парадигмальному, концептуальному та операційному рівнях;

- визначено закономірності теоретичної підготовки спортсменів у циклічних видах спорту (неспецифічність навчання; єдність розумового та фізичного розвитку; перенесення знань; залежність змісту теоретичної підготовки від потреб та мети виду або групи видів спорту; залежність ефективності теоретичної підготовки від матеріально-технічних умов спортивних закладів);

- сформульовано принципи теоретичної підготовки у циклічних видах спорту, що є наслідком урахування специфіки структури та змісту тренувальної та змагальної діяльності: єдності теоретичної підготовленості суб'єктів системи підготовки; когнітивної відповідності оволодіння знаннями з теоретичної підготовки; ресурсності теоретичної підготовки; технологічності теоретичної підготовки; уніфікації теоретичної підготовки;

- обґрунтовано функції конкретизації, стандартизації, організації, професійної орієнтації та самовдосконалення спортсмена, визначені у процесі наукового обговорення теоретичної підготовки в циклічних видах спорту;

- імплементовано концептуальні положення теоретичної підготовки в циклічних видах спорту в систему підготовки фахівців сфери фізичної культури і спорту, які містяться у теоретичних і практичних матеріалах щодо використання авторських інтерактивних засобів теоретичної підготовки на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти та концептуальних положень теоретичної підготовки в циклічних видах спорту на другому (магістерському) рівні вищої освіти.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі подано нове розв'язання науково-прикладної проблеми, пов'язаної з удосконаленням структури і змісту теоретичної підготовки спортсменів у циклічних видах спорту.

1. Науково-прикладну проблему теоретичної підготовки у циклічних видах спорту зумовлено суперечностями між доведеною потребою у теоретичній підготовці, відсутністю відповідних компонентів у програмно-нормативному забезпеченні та належного науково-методичного обґрунтування структури і змісту теоретичної підготовки в циклічних видах спорту; загальними вимогами щодо контролю рівня підготовленості спортсменів та відсутністю об'єктивних критеріїв теоретичної підготовленості в циклічних видах спорту; соціальним запитом щодо спеціальних професійних компетентностей здобувачів вищої освіти рівня бакалавра, магістра та доктора філософії зі спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» та

відсутністю відповідного змістового наповнення навчальних дисциплін ЗВО стосовно теоретичної підготовки спортсменів у циклічних видах спорту.

2. У системі багаторічного вдосконалення спортсменів у циклічних видах спорту наявна фрагментарність реалізації теоретичної підготовки, що проявляється в обсязі навантаження, тематиці інформаційного матеріалу та в засобах реалізації теоретичної підготовки.

Так, на реалізацію теоретичної підготовки спортсменів у різних початкових програмах із циклічних видів спорту передбачено різну кількість годин. Річне навантаження у веслуванні на байдарках і каное на всіх етапах підготовки становить 30 годин, у веслуванні академічному воно коливається в межах від 20 до 34 годин, у лижних гонках – від 18 до 45 годин, у плаванні – від 5–6 до 13–14 годин, у легкій атлетиці кількісні критерії річних обсягів навчально-тренувального навантаження з теоретичної підготовки взагалі відсутні.

При цьому з кожним наступним етапом спостерігається зниження відносного показника обсягу теоретичної підготовки до абсолютної кількості годин, відведених на здійснення навчально-тренувального процесу в макроциклі. Очевидним недоліком також є дублювання багатьох тем із теоретичної підготовки у навчальних програмах на різних етапах багаторічного тренування без диференціації змісту на кожному з цих етапів.

3. У ставленні кваліфікованих спортсменів і тренерів-викладачів до розділів знань із теоретичної підготовки спортсменів встановлено спільні і відмінні ознаки. У першій стадії процесу багаторічного удосконалення спортсменів спільним є позитивне ставлення до розділів «Історія виду спорту» спортсмени – 50,69–62,33 %; тренери – 40,24–63,42 %), «Гуманітарні та соціалізувальні знання у підготовці спортсменів» (спортсмени – 72,61–85,61 %; тренери – 84,14–91,47 %), «Правила техніки безпеки» (спортсмени – 50,00–63,38 %; тренери – 56,09–64,64 %), у другій стадії багаторічного удосконалення спортсменів – «Планування підготовки спортсменів» (спортсмени – 83,56–89,72 %; тренери – 82,92–98,78 %), «Змагальна діяльність» (спортсмени – 84,25–91,78 %; тренери – 71,95–91,47 %), «Медико-біологічні основи спортивної підготовки» (спортсмени – 84,93–90,41 %; тренери – 75,37–97,56 %).

Разом із тим, на відміну від спортсменів, які надають великого значення вивченню розділу «Матеріально-технічне забезпечення» (78,08–84,25 %), у другій стадії процесу багаторічного удосконалення спортсменів більшість тренерів (74,39–89,02 %) наполягає на важливості отримання інформації за цим розділом саме у першій стадії процесу багаторічного вдосконалення спортсменів та водночас наголошують на значній потребі у знаннях за розділами «Зміст спортивної підготовки» (62,19–89,02 %), «Загальні основи підготовки спортсменів» (76,83–92,68 %) у другій стадії процесу багаторічного вдосконалення спортсменів.

Пріоритетним джерелом забезпечення інформацією з теоретичної підготовки серед кваліфікованих спортсменів (58,22 %) є інтернет, а тренери-викладачі циклічних видів спорту літературні джерела та інформаційні ресурси інтернет оцінюють рівнозначно (по 42,68 %).

4. Найбільш затребуваними у теоретичній підготовці спортсменів на всіх етапах підготовки є технічні засоби навчання (спортсмени – 63,02–66,44 %; тренери –

74,39–84,15 %). Установлено, що з підвищенням рівня майстерності спортсменів зростає потреба застосування таких засобів теоретичної підготовки, як вивчення збірників наукових статей, навчальних посібників, монографій, книг, проведення лекцій та використання пошукових сервісів інтернету.

Разом із тим перегляд кінофільмів та телепрограм, застосування ігор (зокрема, і комп'ютерних) та практичних заходів (конкурсів, зустрічей, проєктів), використання плакатів, малюнків та анімації як засобів теоретичної підготовки, на думку більшості респондентів, є ефективним саме на початкових етапах підготовки.

5. Пріоритетними методами теоретичної підготовки на етапах початкової та попередньої базової підготовки є наочні (91,46 %) та ігрові (93,91–96,34 %), натомість із підвищенням спортивної майстерності поступово зростає потреба в застосуванні методів інформаційного пошуку (досягає найбільшого значення 90,24 % на етапі підготовки до вищих досягнень), інтерактивних методів (досягає найбільшого значення 80,94 % на етапі максимальної реалізації індивідуальних можливостей) та самоосвіти (досягає найбільшого значення 95,12 % на етапі максимальної реалізації індивідуальних можливостей). Застосування змагального (60,98–96,34 %) та вербальних (81,71–97,56 %) методів для підвищення теоретичних знань спортсменів є ефективним на усіх етапах підготовки, крім двох останніх.

6. Наукове обґрунтування теоретичної підготовки в ЦВС проведено з урахуванням трьох рівнів наукових знань: парадигмального (містить фундаментальні положення сфери фізичної культури та спорту), концептуального (містить організаційно-методологічні основи теоретичної підготовки в спорті), операційного (містить концептуальні положення теоретичної підготовки в циклічних видах спорту: закономірності, принципи та функції теоретичної підготовки в циклічних видах спорту, специфіковані засоби, методи та змістовне наповнення засобів контролю, а також можливість інтеграції знань із теоретичної підготовки в циклічних видах спорту до системи підготовки кадрів зі спеціальності 017 «Фізична культура і спорт»). Виокремлено закономірності, сформовано принципи та функції теоретичної підготовки в циклічних видах спорту, специфіковано засоби, методи та змістовне наповнення засобів контролю залежно від структури та змісту змагальної діяльності.

Технологія теоретичної підготовки передбачає розроблення та послідовне впровадження компонентів теоретичної підготовки (засобів, методів, прийомів, форм контролю) у процес багаторічного спортивного вдосконалення спортсменів у вигляді системи дій, що забезпечує формування їхньої теоретичної підготовленості.

7. Навчально-тренувальні заняття із застосуванням авторських інтерактивних засобів теоретичної підготовки сприяли достовірному ($p < 0,05$) підвищенню загального рівня теоретичної підготовленості юних веслувальників на етапі початкової підготовки (25,25 %) та на етапі попередньої базової підготовки (29,56 %). Навчально-тренувальні заняття із застосуванням лише засобів теоретичної підготовки, що передбачені навчальною програмою, виявилися суттєво менш ефективними як на етапі початкової (9,25 %), так і на етапі попередньої базової підготовки (7,2 %) стосовно підвищення загального рівня теоретичної підготовленості юних веслувальників ($p < 0,05$).

8. Імплементация концептуальних положень теоретичної підготовки в циклічних видах спорту в навчальний процес, що ґрунтувалася на узагальненні практичного досвіду науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти стосовно формування вміння майбутніх тренерів передавати теоретичні знання спортсменам, повинна відбуватися впродовж навчання на третьому (що пропонувало 80,68 % респондентів) і четвертому (80,68 % респондентів) курсах першого (бакалаврського) рівня вищої освіти та під час першого семестру (79,55 % респондентів) другого (магістерського) рівня вищої освіти і полягала у впровадженні теоретичних і практичних положень використання авторських інтерактивних засобів теоретичної підготовки на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти та концептуальних положень теоретичної підготовки в циклічних видах спорту на другому (магістерському) рівні вищої освіти.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації

1. Богуславська В. Ю. Зміст теоретичної підготовки у лижних гонках / В. Ю. Богуславська, Ю. А. Бріскін, М. П. Пітин // Науковий часопис Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт): [зб. наук. пр.]. – Київ, 2016. – Вип. 9(79) 16. – С. 22–25.

Здобувачеві належить проведення аналізу відомостей, які представлені у розділі теоретичної підготовки навчальної програми з лижних гонок.

2. Бріскін Ю. А. Проблеми теоретичної підготовки в спорті / Ю. А. Бріскін, М. П. Пітин, В. Ю. Богуславська // Фізична культура, спорт та здоров'я нації : зб. наук. праць. Вінницьк. держ. пед. ун-ту імені Михайла Коцюбинського. – Вінниця, 2016. – Вип. 1. – С. 257–261.

Здобувачеві належить виявлення проблеми відсутності належного науково-методичного забезпечення теоретичної підготовки, яка зумовлена наявністю суперечностей між запитом практики та наявними науково-методичними підходами у теоретичній підготовці.

3. Бріскін Ю. А. Зміст теоретичної підготовки у видах веслування [Електронний ресурс] / Ю. А. Бріскін, М. П. Пітин, В. Ю. Богуславська // Спортивна наука України. – 2016. – № 3 (73) – С. 42–48. Режим доступу:

<http://sports.science.ldufk.edu.ua/index.php/snu/issue/archive> Вдання внесено до міжнародних наукометричних баз даних Google Scholar, ResearchBib, CiteFactor, Bielefeld Academic Search Engine (BASE), Scientific Indexing Services (SIS), Advanced Science Index.

Здобувачеві належить проведення аналізу і порівняння відомостей, представлених у розділі теоретичної підготовки навчальних програм із веслування на байдарках і каное та веслування академічного.

4. Богуславська В. Ю. Зміст теоретичної підготовки спортсменів у легкій атлетиці / В. Ю. Богуславська // Науковий часопис Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт): [зб. наук. пр.]. – Київ, 2016. – Вип. 10 (80)16. – С. 27–30. *Видання внесено до міжнародної наукометричної бази даних Google Scholar.*

5. Богуславська В. Ю. Зміст теоретичної підготовки спортсменів у плаванні / В. Ю. Богуславська // Фізична культура, спорт та здоров'я нації : зб. наук. праць. Вінницьк. держ. пед. ун-ту імені Михайла Коцюбинського. – Вінниця, 2016. – Вип. 2. – С. 119–123.

6. Бріскін Ю. Методологія теоретичної підготовки спортсменів в циклічних видах спорту / Юрій Бріскін, Вікторія Богуславська, Мар'ян Пітин // Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура. – 2016. – Вип. 24. – С. 9–14. *Видання внесено до міжнародних наукометричних баз даних Index Copernicus, Google Scholar.*

Здобувачеві належить обґрунтування напрямів та методологічного апарату наукового вивчення теоретичної підготовки в циклічних видах спорту.

7. Бріскін Ю. Програмні вимоги до теоретичної підготовки в системі багаторічного удосконалення спортсменів у циклічних видах спорту / Юрій Бріскін, Мар'ян Пітин, Вікторія Богуславська // Фізична активність, здоров'я і спорт. – 2016. – № 4(26). – С. 14–21. *Видання внесено до міжнародних наукометричних баз даних Google Scholar, ResearchBib, CiteFactor, Scientific Indexing Services (SIS), Advanced Science Index, «Index Copernicus Journals Master List».*

Здобувачеві належить проведення аналізу і порівняння відомостей, які представлені у розділі теоретичної підготовки навчальних програм з циклічних видів спорту, характеристика вимог щодо програмного матеріалу з теоретичної підготовки на різних етапах багаторічного удосконалення в циклічних видах спорту (на прикладі веслування на байдарках і каное та веслувального слалому, веслування академічного, легкої атлетики, лижного спорту та плавання).

8. Богуславська В. Ю. Інформаційні технології нової парадигми освіти у фізичній культурі і спорті / В. Ю. Богуславська // Фізична культура, спорт та здоров'я нації : зб. наук. праць. Вінницьк. держ. пед. ун-ту імені Михайла Коцюбинського. – Вінниця, 2017. – Вип. 3. – С. 19–24.

9. Богуславська В. Ю. Рівень значущості розділів теоретичної підготовки в циклічних видах спорту / Вікторія Богуславська, Мар'ян Пітин, Юрій Бріскін // Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура. – 2017. – Вип. 25–26. – С. 17–22. *Видання внесено до міжнародних наукометричних баз даних Index Copernicus, Google Scholar.*

Здобувачеві належить здійснення аналізу й узагальнення анкетних даних, інтерпретація результатів наукового дослідження.

10. Богуславська В. Ю. Пріоритетність засобів теоретичної підготовки в циклічних видах спорту (на матеріалі опитування спортсменів) / В. Ю. Богуславська // Науковий часопис Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт): [зб. наук. пр.]. – Київ, 2017. – Вип. 9(91)17. – С. 15–18.

11. Богуславська В. Ю. Напрями застосування новітніх інформаційних технологій в галузі фізичної культури і спорту / Вікторія Богуславська, Юрій Бріскін, Мар'ян Пітин // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2017. – № 2. – С. 16–20. *Видання внесено до міжнародних наукометричних баз даних Index Copernicus, ROAD(Directory of Open Access scholarly Resources), PBN (Polish Scholarly Bibliography), NBUV (Національна бібліотека імені В.І. Вернадського, електронний фонд), Google Scholar.*

Здобувачеві належить систематизація наукової інформації стосовно напрямів застосування новітніх інформаційних технологій у галузі фізичної культури та спорту.

12. Богуславська В. Пріоритетність засобів теоретичної підготовки в циклічних видах спорту (на матеріалі опитування тренерів-викладачів) / В. Ю. Богуславська // Фізична культура, спорт та здоров'я нації : зб. наук. праць. Вінницьк. держ. пед. ун-ту імені Михайла Коцюбинського. – Вінниця, 2017. – Вип. 4(23). – С. 9–13.

13. Bohuslavska V. Priority of theoretical preparation for cyclic sports (on the material of examination of sportsmans and trainers) / Viktoria Bohuslavska // Studies in Sport Humanities. – 2017. – Vol. 21. – P. 29–36. DOI: 10.5604/01.3001.0011.7038 GICID: 01.3001.0011.7038 *Видання внесено до міжнародної наукометричної бази даних Index Copernicus.*

14. Богуславська В. Ю. Пріоритетність засобів та методів теоретичної підготовки в циклічних видах спорту (на матеріалі опитування викладачів ВНЗ) / В. Ю. Богуславська // Фізична культура, спорт та здоров'я нації : зб. наук. праць. Вінницьк. держ. пед. ун-ту імені Михайла Коцюбинського. – Вінниця, 2018. – Вип. 5(24). – С. 148–154. *Видання внесено до міжнародних наукометричних баз даних Google Scholar, ResearchBib, CiteFactor, Scientific Indexing Services (SIS), Advanced Science Index, «Index Copernicus Journals Master List».*

15. Богуславська В. Ю. Ставлення викладачів ВНЗ фізичної культури і спорту до теоретичної підготовки в циклічних видах спорту / В. Ю. Богуславська // Науковий часопис Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт): [зб. наук. пр.]. – Київ, 2018. – Вип. 3(97)18. – С. 8–11.

16. Богуславська В. Ю. Пріоритетність засобів та методів теоретичної підготовки в циклічних видах спорту (на матеріалі опитування викладачів ВНЗ) / В. Ю. Богуславська // Фізична культура, спорт та здоров'я нації : зб. наук. праць. Вінницьк. держ. пед. ун-ту імені Михайла Коцюбинського. – Вінниця, 2018. – Вип. 5 (24). – С. 148–154.

17. Пітин М. П. Теоретико-методичні основи управління теоретичною підготовкою спортсменів у системі багаторічного удосконалення / М. П. Пітин, Ю. А. Бріскін, В. Ю. Богуславська // Теоретико-методичні основи управління процесом підготовки спортсменів різної кваліфікації : монографія / за заг. ред. В. М. Костюкевича. – Вінниця : Планер, 2018. – С. 56–85.

Здобувачеві належить систематизація наукової інформації стосовно особливостей процесу керування теоретичною підготовкою спортсменів на всіх етапах підготовки та їх інтерпретація.

18. Богуславська В. Ю. Принципи теоретичної підготовки в циклічних видах спорту / Вікторія Богуславська, Мар'ян Пітин, Юрій Бріскін // Фізична активність, здоров'я і спорт. – 2018. – № 1(31). – С. 10–15. *Видання внесено до міжнародних наукометричних баз даних Google Scholar, ResearchBib, CiteFactor, Scientific Indexing Services (SIS), Advanced Science Index, «Index Copernicus Journals Master List».*

Здобувачеві належить визначення та обґрунтування керівних положень теоретичної підготовки в циклічних видах спорту.

19. Богуславська В. Ю. Інноваційні структура та зміст теоретичної підготовки на етапі початкової підготовки у веслуванні на байдарках і каное / В. Ю. Богуславська // Український журнал медицини, біології та спорту. – 2018. – № 3(19), Том 4. – С. 33–38. *Видання внесено до міжнародних наукометричних баз даних CrossRef, Ulrichs Web, Google Scholar, WorldCat, ResearchBib, World Catalogue of Science Journals, Index Copernicus, Electronic Journals Library (Germany), Polska Bibliografia Naukowa.*

20. Богуславська В. Функції теоретичної підготовки в циклічних видах спорту / Богуславська Вікторія // Фізична культура, спорт та здоров'я нації : зб. наук. праць. Вінницьк. держ. пед. ун-ту імені Михайла Коцюбинського. – Вінниця, 2019. – Вип. 7(26). – С. 135–139.

21. Paradigm of theoretical preparation in sports / M. Pityn, V. Bohuslavska, Kh. Khimenes, N. Neroda, O. Edeliiev // Journal of Physical Education and Sport. – 2019. – Vol. 19, Supl. 6. – P. 2246 – 2251. DOI:10.7752/jpes.2019.s6338 *Видання внесено до міжнародних наукометричних баз даних Scopus, CrossRef.*

Здобувачеві належить систематизація та інтерпретація наукової інформації стосовно парадигми теоретичної підготовки у спорті.

22. Богуславська В. Удосконалення теоретичної підготовленості веслувальник на етапі попередньої базової підготовки шляхом застосування авторських інтерактивних засобів. / Вікторія Богуславська // Фізична культура, спорт та здоров'я нації : зб. наук. праць. Вінницьк. держ. пед. ун-ту імені Михайла Коцюбинського. – Вінниця, 2020. – Вип. 9(28). – С. 132–137. DOI: 10.31652/2071-5285-2020-9(28)-132-137

23. Удосконалення теоретичної підготовленості спортсменів-початківців у циклічних видах спорту / В. Богуславська, І. Глухов, К. Дробот, М. Пітин // Спортивна наука та здоров'я людини. – 2020. – № 1(3). – С. 4–15. *Видання внесено до міжнародних наукометричних баз даних IndexCopernicus, DOAJ, CrossRef, BASE, Google Scholar, WorldCat – OCLC, ERIH PLUS, ResearchGate.*

Здобувачеві належить здійснення аналізу й узагальнення результатів експерименту та їх інтерпретація.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дослідження

24. Бріскін Ю. Зміст опитування фахівців з проблеми теоретичної підготовки в циклічних видах спорту / Бріскін Ю., Пітин М., Богуславська В. // Фізична культура і спорт: досвід та перспективи : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. / за заг.ред. Я. Б. Зоря – Чернівці : ЧНУ ім. Ю. Федьковича, 2017. – С. 12–14.

Здобувачеві належить розроблення та обігрунтування анкет для опитування кваліфікованих спортсменів, тренерів-викладачів та науково-педагогічних працівників ЗВО.

25. Богуславська В. Ю. Інноваційні засоби теоретичної підготовки веслувальників на байдарках і каное на етапі початкової підготовки / В. Ю. Богуславська // Молодь та олімпійський рух : зб. тез доп. XII Міжнар. конф. молодих вчених, 17 травня 2019 року. – Київ, 2019. – С. 77–78.

Наукові праці, як додатково відображають наукові результати дисертації

26. Improvement of the physical preparedness of canoe oarsmen by applying different modes of training loads. / Viktoriia Bohuslavska, Yuriy Furman, Maryan Pityn, Yaroslav Galan, Ihor Nakonechnyi // Journal of Physical Education and Sport. – 2017. – Vol. 17(2). – P. 797–803. DOI:10.7752/jpes.2017.02121 *Видання внесено до міжнародних наукометричних баз даних Scopus, CrossRef.*

Здобувачеві належить нагромадження та узагальнення емпіричних даних, інтерпретація та оформлення результатів наукового дослідження.

27. Improvement of adolescents adaptation to the adverse meteorological situation by means of physical education / Iryna Gorshova, Viktoriia Bohuslavska, Yuriy Furman, Yaroslav Galan, Ihor Nakonechnyi, Maryan Pityn // Journal of Physical Education and Sport. – 2017. – Vol. 17(2). – P. 892–898. DOI:10.7752/jpes.2017.02136 *Видання внесено до міжнародних наукометричних баз даних Scopus, CrossRef.*

Здобувачеві належить нагромадження та узагальнення емпіричних даних, інтерпретація та оформлення результатів наукового дослідження.

28. The effectiveness of the endogenous-hypoxic breathing in the physical training of skilled swimmers. / Iryna Hruzevych, Viktoriia Bohuslavska, Ruslan Kropta, Yaroslav Galan, Ihor Nakonechnyi, Maryan Pityn // Journal of Physical Education and Sport. – 2017. – Vol. 17(3). – P. 1009–1016. DOI:10.7752/jpes.2017.s3155 *Видання внесено до міжнародних наукометричних баз даних Scopus, CrossRef.*

Здобувачеві належить інтерпретація та оформлення результатів наукового дослідження.

29. Modelling the kinematic structure of movements of qualified canoeists / Viktoriia Bohuslavska, Iryna Hruzevych, Yaroslav Galan, Yuriy Moseychuk, Maryan Pityn // Journal of Physical Education and Sport. – 2017. – Vol. 17(3). – P. 1999–2006. DOI:10.7752/jpes.2017.03199 *Видання внесено до міжнародних наукометричних баз даних Scopus, CrossRef.*

Здобувачеві належить інтерпретація та оформлення результатів наукового дослідження.

30. Correction of functional preparedness of rowers at the stage of maximal realization of individual capabilities / Ruslan Kropta, Iryna Hruzevych, Viktoriia Bohuslavska, Yaroslav Galan, Ihor Nakonechnyi, Maryan Pityn // Journal of Physical Education and Sport. – 2017. – Vol. 17(3). – P. 1985–1981. *Видання внесено до міжнародних наукометричних баз даних Scopus, CrossRef.*

Здобувачеві належить інтерпретація та оформлення результатів наукового дослідження.

31. Effectiveness of the application of the endogenous-hypoxic breathing technique in the physical training of 13–16-year-old cyclists / Nataliia Gavrylova, Viktoriia Bohuslavska, Maryan Pityn, Yuriy Moseichuk, Oksana Kyselytsia // Journal of Physical Education and Sport. – 2017. – Vol. 17(4). – P. 2568–2575. DOI:10.7752/jpes.2017.04291 *Видання внесено до міжнародних наукометричних баз даних Scopus, CrossRef.*

Здобувачеві належить інтерпретація та оформлення результатів наукового дослідження.

32. Energy supply capacity when using different exercise modes for young 17–19-year-old men / Sergiy Drachuk, Viktoriia Bohuslavska, Maryan Pityn, Yuriy Furman, Viktor Kostiukevych, Nataliia Gavrylova, Svitlana Salnykova Tetiana Didyk // Journal of Physical Education and Sport. – 2018. – Vol. 18(1). – P. 246–254. DOI:10.7752/jpes.2018.01033 *Видання внесено до міжнародних наукометричних баз даних Scopus, CrossRef.*

Здобувачеві належить інтерпретація та оформлення результатів наукового дослідження.

33. Enhancement of physical health in girls of 17–19 years by adoption of physical loads taking their somatotype into account / Viacheslav Miroshnichenko, Svitlana Salnykova, Viktoriia Bohuslavska, Maryan Pityn, Yuriy Furman, Volodymyr Iakovliv, Zoryana Semeryak // Journal of Physical Education and Sport. – 2019. – Vol. 19(2). – P. 387–392, DOI:10.7752/jpes.2019.s2058 *Видання внесено до міжнародних наукометричних баз даних Scopus, CrossRef.*

Здобувачеві належить інтерпретація та оформлення результатів наукового дослідження.

34. Тренажер для удосконалення та контролю тактичної, технічної та теоретичної підготовленості єдиноборців («ТТТ-2»): патент, Бріскін Ю. А., Пітин М. П., Задорожна О. Р., Хом'як І. І., Богуславська В. Ю. № 135300 Україна. – Зареєстр. 25.06.19.

Здобувачеві належить формулювання завдань у частині теоретичної підготовки в спорті.

35. Модель ігрового засобу техніко-тактичної підготовки у спорті: а.с. на науковий твір. Задорожна О. Р., Бріскін Ю. А., Пітин М. П., Богуславська В. Ю., Галан Я. П. № 94004 Україна. – Зареєстр. 15.11.19.

Здобувачеві належить формулювання теоретичного складника техніко-тактичної підготовки в спорті.

36. Біомеханіка людини: тлумачний словник-довідник 2-е вид. доопр. і доп. / Драчук С. П., Богуславська В. Ю., Соколькова О. Г. – Вінниця: Твори, 2019. – 400 с. *Здобувачеві належить формулювання дефініцій стосовно циклічних видів спорту.*

37. Модель інтерактивної навчальної гри «Спортивні терміни» : а.с. на науковий твір. Задорожна О. Р., Бріскін Ю. А., Пітин М. П., Нерода Н. В., Богуславська В. Ю., Онищук В. Є., Гаврилова Н. В. № 95218 Україна – Зареєстр. 10.01.20.

Здобувачеві належить формулювання дефініцій стосовно циклічних видів спорту.

38. Модель настільної навчальної гри «Спортивна дуель» : а.с. на науковий твір. Задорожна О. Р., Бріскін Ю. А., Пітин М. П., Смирновський С. Б.,

Богуславська В. Ю., Драчук С. П., Дідик Т. М. № 95219 Україна. – Зареєстр. 10.01.20.

Здобувачеві належить формулювання дефініції щодо історії розвитку, техніки, тактики, різновидів техніко-тактичних дій у циклічних видах спорту.

АНОТАЦІЯ

Богуславська В. Ю. Теоретична підготовка спортсменів у системі багаторічного вдосконалення в циклічних видах спорту. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання та спорту зі спеціальності 24.00.01 – олімпійський і професійний спорт. – Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського, м. Львів, 2020.

Виявлену науково-прикладну проблему теоретичної підготовки у циклічних видах спорту визначено такими суперечностями: доведеною потребою у теоретичній підготовці, відсутністю відповідних компонентів у програмно-нормативному забезпеченні та належним науково-методичним обґрунтуванням структури і змісту теоретичної підготовки в циклічних видах спорту; загальними вимогами щодо контролю рівня підготовленості спортсменів та відсутністю об'єктивних критеріїв теоретичної підготовленості в циклічних видах спорту; соціальним запитом щодо спеціальних професійних компетентностей здобувачів вищої освіти рівня бакалавра, магістра та доктора філософії зі спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» та відсутністю відповідного змістового наповнення навчальних дисциплін ЗВО стосовно теоретичної підготовки спортсменів у циклічних видах спорту.

Наукове обґрунтування теоретичної підготовки в циклічних видах спорту проведено з урахуванням трьох рівнів наукових знань: парадигмального, концептуального, операційного.

Розроблені концептуальні положення теоретичної підготовки в ЦВС представлено на операційному рівні. Власне щодо них ми є суб'єктами авторського права.

Виокремлено закономірності, сформовано принципи та функції теоретичної підготовки в циклічних видах спорту, специфіковано засоби, методи та змістове наповнення засобів контролю залежно від структури та змісту змагальної діяльності.

Обґрунтовано структуру та зміст системи теоретичної підготовки спортсменів на різних етапах багаторічного вдосконалення в циклічних видах спорту.

Представлено місце концептуальних положень теоретичної підготовки в циклічних видах спорту в системі підготовки спортсменів та підготовці і підвищенні кваліфікації кадрів сфери фізичної культури і спорту.

За результатами проведених педагогічних експериментів із залученням веслувальників на етапах початкової та попередньої базової підготовки підтверджено ефективність програм удосконалення теоретичної підготовленості

веслувальників із використанням авторських інтерактивних засобів (розроблених на основі застосування ігрового та змагального методів).

Ключові слова: циклічні види спорту, структура, зміст, концептуальні положення, підготовка, фахівці, інформаційні технології, інтерактивні засоби.

АННОТАЦИЯ

Богуславская В. Ю. Теоретическая подготовка спортсменов в системе многолетнего совершенствования в циклических видах спорта. – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора наук по физическому воспитанию и спорту по специальности 24.00.01 – олимпийский и профессиональный спорт. – Львовский государственный университет физической культуры имени Ивана Боберского, г. Львов, 2020.

Обнаруженная нами научно-прикладная проблема теоретической подготовки в циклических видах спорта определяется такими противоречиями: доказанной необходимостью в теоретической подготовке, отсутствием соответствующих компонентов в программно-нормативном обеспечении и надлежащим научно-методическим обоснованием структуры и содержания теоретической подготовки в циклических видах спорта; общими требованиями по контролю уровня подготовленности спортсменов и отсутствием объективных критериев теоретической подготовленности в циклических видах спорта; социальным запросом о специальных профессиональных компетенциях соискателей высшего образования уровня бакалавра, магистра и доктора философии по специальности 017 «Физическая культура и спорт» и отсутствием соответствующего содержательного наполнения учебных дисциплин ЗВО относительно теоретической подготовки спортсменов в циклических видах спорта.

Научное обоснование теоретической подготовки в циклических видах спорта проведено с учетом трех уровней научных знаний: парадигмального, концептуального, операционного.

Разработанные концептуальные положения теоретической подготовки в циклических видах спорта представлены на операционном уровне. Собственно относительно их мы есть субъектами авторского права.

Выделены закономерности, сформированы принципы и функции теоретической подготовки в ЦВС, специфицированы средства, методы и содержательное наполнение средств контроля в зависимости от структуры и содержания соревновательной деятельности.

Обоснованы структура и содержание системы теоретической подготовки спортсменов на разных этапах многолетнего совершенствования в циклических видах спорта.

Представлено место концептуальных положений теоретической подготовки в циклических видах спорта в системе подготовки спортсменов и подготовке и повышении квалификации кадров сферы физической культуры и спорта.

По результатам проведенных педагогических экспериментов с привлечением гребцов на этапах начальной и предварительной базовой подготовки подтверждена эффективность программ совершенствования теоретической подготовленности гребцов с использованием авторских интерактивных средств (разработанных на основе применения игрового и соревновательного методов).

Ключевые слова: циклические виды спорта, структура, содержание, концептуальные положения, подготовка, специалисты, информационные технологии, интерактивные средства.

ABSTRACT

Bohuslavskaja V. Yu. Theoretical training of athletes in the system of long-term improvement in cyclic sports. – Qualifying scientific paper as a manuscript..

Dissertation for the degree of Doctor of Science in Physical Education and Sports in specialty 24.00.01 – Olympic and Professional Sports. – Lviv State University of Physical Culture named after Ivan Boberskyj, Lviv, 2020.

It has been identified scientific and applied problem of theoretical training in cyclic sports, defined by the following contradictions: between the proven need for theoretical training and the lack of relevant components in the programs and regulation, and proper scientific and methodological justification of the structure and content of theoretical training in cyclic sports; between general requirements for controlling the level of training of athletes and the lack of objective criteria for theoretical training in cyclic sports; between social demand for special professional competencies of graduates of bachelor's, master's and doctoral degrees in specialty 017 Physical Culture and Sports and the lack of appropriate content of the University disciplines in relation to the theoretical training of athletes in cyclical sports.

The purpose of the research is scientific and methodological substantiation of theoretical training in cyclic sports and training of specialists in the field of physical culture and sports.

As a result of the research, the structure and content of the system of theoretical training of athletes at different stages of long-term improvement in cyclic sports, presented at the paradigmatic, conceptual and operational levels, were substantiated for the first time; regularities of theoretical training of athletes in cyclic sports are determined (non-specificity of training; unity of mental and physical development; transfer of knowledge; dependence of the content of theoretical training on the needs and goals of the kind or group of sports; dependence of theoretical training on material and technical conditions of sports facilities); the principles of theoretical training in cyclic sports are formulated as a consequence of taking into account the specifics of the structure and content of training and competitive activities: the unity of theoretical training of the subjects of the training

system; cognitive relevance of obtaining knowledge of theoretical training; resourcefulness of theoretical training; processability of theoretical training; unification of theoretical training; the functions of concretization, standardization, organization, professional orientation and self-improvement of athletes, obtained in the process of scientific discussion of theoretical training in cyclic sports, are substantiated; identified ways to implement theoretical training in cyclical sports in the system of training specialists in physical culture and sports, which are contained in theoretical and practical materials on the use of author's interactive tools of theoretical training at the first (bachelor's) level of higher education and conceptual provisions of theoretical training in cyclical sports at the second (master's) level of higher education.

The content of implementation provisions of theoretical training in sports has been improved by specifying means and methods in accordance with the peculiarities of the structure and content of competitive and training activities in cyclic sports; requirements for the system of knowledge of athletes, which is the basis of the content of theoretical training in cyclic sports (sport events); nomenclature of theoretical training means in the implementation of educational and training process regulations at different stages of athletes training in cyclic sports. Conclusions on the importance of theoretical training in sports as a factor in the socialization of athletes and an indirect factor in achieving results in training and competitive activities in cyclic sports has been further developed.

The practical significance lies in the formation of educational material, combining in the content modules of professionally-oriented information and identifying ways to implement scientific data on theoretical training of athletes in cyclic sports within training of future professionals in specialty 017 Physical Culture and Sports in higher education, retraining and advanced training of personnel in the field of physical culture and sports, algorithmization of special knowledge obtaining and creating technology of theoretical training in cyclic sports at the stage of initial training and at the stage of preliminary basic training using modern interactive tools, as well as using research results in theoretical training of athletes in cyclic sports at different stages of long-term training, which involves improving the structure and content of training programs for CYSS in cyclic sports and providing practical recommendations for the activities of national federations in cyclic sports, the development of a site that presents interactive tools for theoretical training for the stages of initial and preliminary basic training (see <http://bohuslavska.com/>).

Keywords: cyclic sports, structure, content, conceptual provision, training, specialists, information technology, interactive means.

Підписано до друку 18.11.2020 р.
Формат 60×84/16.
Папір друкарський. Ум. друк. арк. 1,9.
Зам. № 41. Наклад 100 пр.

Видавництво «ПАІС»
Ресстраційне свідоцтво ДК № 3173 від 23 квітня 2008 р.
вул. Гребінки 5, оф. 1, м. Львів, 79007
тел.: (032) 255-49-00, (032) 261-24-15
e-mail: pais.druk@gmail.com; <http://www.pais.com.ua>